

**SPRÅKSTATUS
2021**

HØGARE UTDANNING

Innhald

Tilhøvet mellom norsk og engelsk	4
Fagspråk og terminologi	12
Klarspråk	19
Utdanningstilbod i små fagdisiplinar	21
Teiknspråk	26
Nasjonale minoritetsspråk	30
Kjelder	32

Universitets- og høgskulesektoren (UH-sektoren) har eit lovpålagt ansvar

for å utvikle og halde norsk fagspråk ved like. Samstundes er sektoren prega av krav om internasjonalsering, noko som bidreg til auka bruk av engelsk. Det lovpålagde ansvaret for norsk fagspråk er eit viktig ansvar. Eit velfungerande norsk fagspråk er ein føresetnad for å kunne nå det overordna målet i den nye språklova om at norsk skal vere eit levande bruksspråk på alle samfunnsområde.

Engelsk er dominerande som språk i publisering av forskingsresultat. Det er variasjon mellom faga, men det har vore ein nedgang i publisering på norsk i alle fag dei siste åra, og i nokre fag blir det ikkje publisert forskning på norsk i det heile. Då blir det ekstra viktig at norsk blir bruka i andre samanhengar, som i undervisning og pensumlitteratur. Det er ein tendens til aukande bruk av engelsk som undervisningsspråk. Norsk tapar slik terreng på dei fleste område i universitets- og høgskulesektoren.

Dei siste åra har det vore ei aukande satsing på terminologiarbeid i sektoren, mellom anna med arbeidet med å etablere Termportalen ved Universitetet i Bergen. Termportalen skal bli ein nasjonal portal for terminologi og vere ein kanal for publisering av terminologi som blir utvikla i universitetssektoren, tilgjengeleg på éin plass. Det er eit mål å byggje opp eit terminologifagleg miljø rundt Termportalen.

Stoda for terminologifaget er i dag kritisk, noko som òg gjeld andre små fag som er viktige for den norske språksituasjonen. Også fag som leksikografi og onomastikk (namnegransking) manglar undervisningstilbod.

For norsk teiknspråk og kvensk er det òg få tilbod, og det er eit problem at det blir utdanna for få med kompetanse i desse språka, særleg innanfor lærarutdanninga, men også når det gjeld tolking. For romani og romaner finst det ikkje noko tilbod innanfor høgare utdanning i det heile.

Tilhøvet mellom norsk og engelsk

I språklovsproposisjonen (Prop. 108 L (2019–2020)) blir det sektorovergripande prinsippet i språkpolitikken stadfesta og styrkt. Det vil seie at alle departement skal ta språkpolitiske omsyn når dei utformar og gjennomfører eigen sektorpolitikk.

Når det gjeld språk i høgare utdanning, er det i universitets- og høgskulelova slått fast at universiteta og høgskulane har «ansvar for vedlikehold og videreutvikling av norsk fagspråk» (§ 1-7). Dette ansvaret er vidareført i framlegget til ny lov om universitet og høgskular (NOU 2020: 3). Samstundes er det lagt sterke føringar på sektoren om at institusjonane skal arbeide for auka internasjonalisering. Det vil mellom anna seie at det blir fleire utanlandske studentar og tilsette på dei norske institusjonane, noko som fører til meir bruk av engelsk. Resultatet er at institusjonane opplever ein motsetnad mellom kravet om meir internasjonalisering og styrkinga av norsk fagspråk. I språklovsproposisjonen blir det slått fast at «forskning og høgare utdanning [er] særst viktige for utviklinga av norsk som eit samfunnsberande språk» (Prop. 108 L (2019–2020):63).

I tildelingsbrev fra Kunnskapsdepartementet til universiteta og høgskulane for både 2019 (Kunnskapsdepartementet 2018) og 2020 (Kunnskapsdepartementet 2019) blir ansvaret deira for norsk fagspråk understreka. Dette er nytt og ei følgje av den styrkte sektorovergripande språkpolitikken. For begge åra heitte det i tildelingsbrev at «[u]niversitetene og høyskolene har et lovpålagt ansvar for norsk som fagspråk, og institusjonene skal utarbeide egne språkstrategier». I 2019 heitte det vidare: «Internasjonaliseringen av forskningen og den økende bruken av engelsk gjør det nødvendig å ha særlig oppmerksomhet om dette arbeidet. Departementet ber om at institusjonene følger utviklingen for norsk som fagspråk og vurderer behovet for å sette inn tiltak.» I 2020 gjorde den auka bruken av engelsk i sektoren det nødvendig å presisere «at institusjonene har en strategisk tilnærming til denne problemstillingen.

Departementet vil i løpet av 2020 ta initiativ til en gjennomgang av institusjonenes språkstrategier».

I språklovsproposisjonen (Prop. 108 L (2019–2020)) blir det i kapittel 8 om språk i forskning og høgare utdanning vist til at val som gjeld språkbruk ved universiteta og høgskulane, omfattar til dømes «val av språk for publisering, undervisning og formidling, kompetansekrav og opplæring i språk og kva system som finst for utvikling av fagspråk og terminologi» (s. 60).

Parallellspråklegheit

Parallellspråklegheit og *parallellspråkbruk* er sentrale omgrep i omtalen av språkbruk i høgare utdanning. Med *parallellspråklegheit* er det meint «samtidig bruk av flere språk innenfor ett eller flere områder. Det ene språket slår ikke ut det andre, men språkene brukes parallelt» (Nordisk ministerråd 2007). Ein litt annan definisjon finn ein i den språkpolitiske plattformen frå Universitets- og høgskulerådet (UHR 2007). Der heiter det at «(i)nstitusjonene bør utarbeide språkstrategier som sikrer parallellspråklighet, dvs. norsk som nasjonalt fagspråk og engelsk som internasjonalt fagspråk».

Sjølv om parallellspråklegheit altså er eit sentralt omgrep i denne samanhengen, viser ei undersøking frå 2020 blant tilsette i universitets- og høgskulesektoren (UH-sektoren) (Respons Analyse og Språkrådet 2020) at berre vel éin av fire kjende til omgrepet. Dette er likevel ein liten framgang frå 2013, då berre vel éin av fem kjende til det.

Vegvisar for språkval i universitets- og høgskulesektoren

Nordisk ministerråd sette i 2014 ned ei nordisk gruppe som skulle kome med tilrådingar til ein parallellspråkleg mønsterpraksis på dei nordiske universiteta. Rapporten deira låg føre i 2017 (Nordisk gruppe for parallellspråklighet 2017). Parallelt med arbeidet i denne gruppa sette Språkrådet våren 2015 i gang eit prosjekt for å skape større medvit om korleis ein kan bruke engelsk og norsk, skriftleg og munnleg, ved sida

av kvarandre utan at det eine språket trengjer bort det andre, altså parallellspråkbruk. Målet med prosjektet var å utarbeide ei praktisk oppskrift, ein mønsterpraksis, for kva ein skal gjere når spørsmålet om å velje norsk eller engelsk oppstår i universitets- og høgskulesektoren (Kristiansen 2020). Resultatet kom i form av *Vegvisar for språkval i universitets- og høgskulesektoren våren 2018* (Språkrådet 2018), og denne vegvisaren vart presentert for eit fleirtal av dei statlege UH-institusjonane på frukostmøte kringom i landet våren 2018 og våren 2019.

I ei undersøking blant tilsette ved dei statlege UH-institusjonane som Respons Analyse gjennomførte for Språkrådet hausten 2020 (Respons Analyse og Språkrådet 2020), viste det seg at om lag halvparten av dei spurde visste at det fanst språkstrategiar for deira institusjon. Då det same spørsmålet vart stilt i 2013, var det berre ein firedel som visste dette. Dette kan tyde på at det er skapa eit større medvit om bruken av engelsk og norsk i universitets- og høgskulesektoren, og medvit om at dette er eit område der institusjonane har politikkdokument som skal styre språkpraksisen.

Språkstrategiar eller språkpolitiske retningslinjer

Direktoratet for internasjonalisering og kvalitetsutvikling i høgare utdanning (Diku) fekk i 2020 i oppdrag frå Kunnskapsdepartementet å gå gjennom språkstrategiane ved universitet og høgskular. Rapporten vart lagd fram våren 2021 (Diku 2021a), og han viser at om lag 95 prosent av universiteta og høgskulane ved årsskiftet 2020/2021 har eller arbeider med språkstrategiar. Dette gjeld både dei statlege og dei private institusjonane sedde under eitt. Ser ein på dei statlege institusjonane for seg, viser det seg at alle no har eigne språkstrategiar. Då Språkrådet undersøkte dei same institusjonane i 2018, var det 6 av 20 som mangla språkstrategiar (Kristiansen 2018). Ingen av dei private høgskulane hadde språkstrategiar då Diku spurde om dette tidleg i kartleggingsarbeidet. Ei oversikt i rapporten (Diku 2021a:12) viser at ein heil del av institusjonane anten har utarbeidd strategiar i 2020 eller er i ferd med å utarbeide dei. Dette viser tydeleg at ei

etterlysing frå Kunnskapsdepartementet, denne gongen gjennom sitt eige underliggjande organ, har effekt.

Dei aller fleste språkstrategiane i sektoren har teke utgangspunkt i den språkpolitiske plattformen til Universitets- og høgskolerådet (UHR 2007) og inneheld punkt om språk i undervisning, forskning, formidling og samfunnskontakt, og gjerne også om administrativt språk. I rapporten (Diku 2021a) ser Diku nærare på korleis universiteta og høgskulane arbeider for å halde ved like og vidareutvikle norsk som fagspråk. Diku har vurdert ulike sider ved språkstrategiane etter kategoriane nedanfor. Tala i parentes viser til kapittel i rapporten:

- Ansvarsplassering i institusjonane (3.2)
- Parallellspråk (3.3)
- Publiseringsspråk for forskning (3.4)
- Språk i lærebøker utgjevne i Noreg (3.5)
- Populærvitskapleg formidling og artiklar i oppslagsverk i Noreg (3.6)
- Termarbeid og anna fagspråksarbeid (3.7)
- Språkopplæring for fagtilsette med internasjonal bakgrunn (3.8)
- Undervisningsspråk (3.9)
- Studielitteratur (pensumlitteratur) (3.10)

Som ein del av kartlegginga av ansvarsplasseringa i institusjonane såg Diku også på om fagspråk er nemnt i dei overordna strategiane til institusjonane, og dei undersøkte dessutan kvar på nettsidene språkstrategiane eventuelt var plasserte. Det kan nemleg vere ein indikator på «kor strategisk viktig fagspråkansvaret er for institusjonane» (Diku 2021a:11). Det er berre fire av dei statlege institusjonane som nemner fagspråk i dei overordna strategiane. Og som Diku skriv, «er det forbausande at ikkje institusjonane sine strategiar reflekterer» det at Kunnskapsdepartementet har vektlagt ansvaret for fagspråk i framlegga til både språkløve og ny universitets- og høgskulelov og i andre dokument som er nemnde ovanfor (s. 11).

Språk i forskningspublisering

Det er vanleg å skilje mellom forskningspublisering og forskningsformidling. Når det gjeld forskningspublisering, har styresmaktene fastsett visse vilkår som må vere oppfylte for at eit fagleg bidrag skal kunne reknast som *vitskapleg* (UHR 2004:25). Bidraget må mellom anna vere tilgjengeleg for dei fleste forskarar som kan ha interesse av det, og det må publiseras i ein kanal med rutinar for fagfellevurdering. Det er elles brei semje om at forskarane sjølve må velje fritt kva språk dei vil publisere på. Det er klart at dei to nemnde krava får følgjer for språkvalet deira, sidan fagmiljøa nesten alltid er internasjonale og engelsk er det språket som når ut til flest på nesten alle forskingsfelt.

Til å måle forskningspublisering brukar styresmaktene ein publiseringsindikator, som er eit system av konkrete publiseringskanalar (forlag og tidsskrift og bokseriar) som er rangerte på to nivå. Bidrag i kanalar på det øvste nivået (nivå 2) gjev mykje høgare uttelling både økonomisk og prestisjemessig enn bidrag på det nedste nivået (nivå 1). Denne indikatoren blir ofte omtala som «teljekantsystemet».

Det er dei store internasjonale publiseringskanalane som dominerer på nivå 2, og derfor dominerer også publisering på engelsk her. I 2020 var det heile 2121 tidsskrift som var rangerte på nivå 2. Av desse var det fem som godtok norsk som publiseringsspråk:

- Tre innanfor rettsvitenskap: Retfærd. Nordisk Juridisk Tidsskrift, Tidsskrift for Rettsvitenskap og NIR: Nordiskt immateriellt rättsskydd
- To innanfor humaniora: Edda. Nordisk tidsskrift for litteraturforskning og Maal og Minne (Diku 2021a)

Når det gjeld Edda, inneheld dette tidsskriftet bidrag frå heile Skandinavia, samstundes som dei også har opna for artiklar på engelsk. Det er likevel dei skandinaviskspråklege artiklane som dominerer, noko som viser at nordiske litteraturforskarar «foretrekker tilsynelatende å uttrykke seg på morsmålet så lenge det finnes relevante kanalar av høy kvalitet» (Warberg, Bruno og Fodstad 2021).

Indikatorrapporten som kjem frå Noregs forskingsråd ein gong i året, inneheld mange opplysningar om mellom anna forskningspublisering. I ein eigen fokusartikkel i 2020-utgåva blir det presentert tal for forskningspublisering på norsk og engelsk for dei seinaste åra (Sivertsen 2020). Tala viser at prosentdelen av norskspråklege publikasjonar som er registrerte i det nasjonale forskningsinformasjonssystemet Cristin, er redusert frå 15 i 2011 til 9 i 2019, men det er store skilnader mellom fagområda:

- I naturvitenskap og teknologi er det nesten ikkje vitskaplege publikasjonar på norsk, og dette har vore tendensen i mange år.
- I medisin og helsefag er 5 prosent av publikasjonane på norsk, i all hovudsak tidsskriftartiklar.
- I humaniora er prosentdelen vitskaplege publikasjonar på norsk redusert frå 42 til 27 i perioden 2011–2019.
- I samfunnsvitenskap er prosentdelen vitskaplege publikasjonar på norsk redusert frå 33 til 24 i perioden 2011–2019.

Dette viser at tendensen går mot meir og meir engelsk også i dei delane av academia som tradisjonelt har hatt mykje publisering på norsk.

Universitets- og høgskulerådet (UHR) står saman med fleire andre organisasjonar bak det såkalla Helsingfors-initiativet (UHR 2019) om fleispråklegheit i formidlinga av forskning. Her heiter det mellom anna at dei aktuelle institusjonane skal sørge for å spreie forskingsresultat på ein slik måte at samfunnet kan dra full nytte av dei, at dei skal verne om nasjonale infrastruktur for publisering av relevant forskning, og at dei skal sørge for å fremje språkleg mangfald i forskingsvurderingar, evalueringar og finansieringssystem. Diverre er det slik at ingen av UHRs medlemmer så langt har skrive under på Helsingfors-initiativet, og det er lite kjent i sektoren (Diku 2021a:13).

Språk i doktoravhandlingar

Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning (NIFU) gjev kvart år ut ei oversikt over

doktoravhandlingar ved norske lærestader. I 2020 inneheldt denne oversikta også ei kartlegging av kva språk avhandlingane var skrivne på (Sarpebakken og Steine 2020). Den språklege kartlegginga dekkjer perioden 2010–2019 og treårsperiodane 2002–2004 og 1991–1993 og tek utgangspunkt i originaltittelen på doktoravhandlingane. Av dei avhandlingane som er kategoriserte som norskspråklege, er om lag 20 prosent artikkelbaserte, der den såkalla kappa er skriven på norsk, medan artiklane kan vere på eit anna språk, hovudsakleg engelsk.

I oversikta frå NIFU kjem det fram at stadig fleire doktoravhandlingar ved norske universitet og høgskular blir skrivne på engelsk, og at andelen på norsk har gått ned frå omkring 15 prosent tidleg i 1990- og 2000-åra til 8 prosent i perioden 2015–2019. I heile denne perioden har andelen for norsk lege på mellom 6 og 10 prosent, med ein svakt avtakande tendens, som enda på 6,4 prosent i 2019 (Noregs forskingsråd 2020:157). Svært få av avhandlingane er skrivne på eit anna språk enn norsk eller engelsk, og svært få av dei norskspråklege avhandlingane er skrivne på nynorsk (Sarpebakken og Steine 2020).

Det er i perioden 2015–2019 stor skilnad mellom dei ulike fagfelta når det gjeld norskspråklege avhandlingar. Det er klart flest norskspråklege avhandlingar innanfor humaniora (31 prosent), og dernest innan samfunnsvitenskap (20 prosent). Innanfor medisin og helsefag var det berre 2 prosent av avhandlingane som vart skrivne på norsk. Innanfor matematikk og naturvitenskap, landbruks- og fiskerifag og veterinærmedisin og teknologi har det ikkje vorte utgjeve avhandlingar på norsk sidan 2015 (Sarpebakken og Steine 2020).

Mykje av utviklinga mot stadig fleire doktoravhandlingar på engelsk skjer som følgje av auka internasjonalisering i doktorutdanninga. Likevel viser kartlegginga frå NIFU at andelen norskspråklege avhandlingar har gått ned også blant norske statsborgarar som tek doktorgraden. I byrjinga av 1990-åra var 17 prosent av desse avhandlingane på norsk, medan

12 prosent var på norsk i perioden 2015–2019. I 2019 var talet heilt nede i 10 prosent (Noregs forskingsråd 2020:157).

Språk i masteroppgåver

Det finst ikkje gode tal for korleis masteroppgåver fordeler seg på engelsk og norsk, eller også andre språk for den del. Grunnen til dette er at det ikkje er krav om å registrere slike oppgåver nokon stad. I rapporten *Å snakke fag på et språk andre forstår freista* Schwach og Elken (2018) å få ei oversikt over språk i mastergradar i utvalde år i perioden 1986–2016, og dei fann ut at norskandelen minka særleg frå 2001, noko som går fram av tabellen under.

SPRÅK	1996	2001	2006	2011	2016
NORSK	75	68	64	59	56
Av dette bokmål	70	64	61	57	54
Av dette nynorsk	4	4	3	2	2
ENGELSK	20	28	33	39	43
Andre språk	6	4	2	2	1
I ALT	100	100	100	98	99

Diku har i rapporten sin (Diku 2021a:14) også freista å få oversikt over korleis masteroppgåvene er fordelte på norsk og engelsk, og har bruka ein litt annan framgangsmåte enn over. Tala kan derfor ikkje samanliknast direkte. Dei skriv likevel at tendensen er tydeleg mot endå meir engelsk, med 52 prosent på norsk i 2019.

Framandspråklege emne 2015–2020, talet på emne og endring det siste året
 (tabell V2.60 frå vedleggsrapporten til Tilstandsrapport for høgere utdanning 2021)

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Endring 2019–2020	
							Tal	Prosent
Statlege institusjonar	5043	5448	5885	6349	6758	6808	50	1
Private institusjonar	337	350	446	531	510	621	111	22
Sum	5380	5798	6331	6880	7268	7429	161	2

Merknad: Talet på emne der undervisningsspråket ikkje er norsk. Berre emne der det finst eksamensresultat det aktuelle året. Emne innanfor språkutdanning (NUS-faggruppe 11) og emne med ukjent undervisningsspråk er ikkje med. Emne på nivåa forskarutdanning (FU) og VGS-nivå (VS) er med.

Kjelde: Diku (2021b)

Vitskaplege tidsskrift og open tilgang

Indikatorrapporten 2020 (Noregs forskingsråd 2020) inneheld informasjon om publisering med open tilgang. Her står det at Forskingsrådet vil «stille krav om full og umiddelbar åpen publisering for utlysinger fra og med 2021». Dei opplysningane som er gjevne i rapporten, inneheld ingenting om kva språk publikasjonane ligg føre på. I rapporten om språkstrategiar i høgare utdanning skriv Diku (2021a:14) om ei konsortieordning «for å sikre open tilgang til gode fagtidsskrift på norsk i humaniora og samfunnsvitskap». Det er ønskjeleg at det blir skrivne artiklar på norsk i desse tidsskrifta, som også tek inn artiklar på svensk og dansk, og at det etter kvart også vil kome opplysningar om i kva grad norskspråklege artiklar er å finne her. Det same gjeld norskspråklege artiklar også i andre kanalar med open tilgang.

Språk i undervisning

Tidleg på 2000-talet dominerte nasjonalspråka i undervisninga på universitet og høgskular i Noreg, men det var alt den gongen ein ambisjon ved mange lærestader å tilby fleire engelskspråklege studieprogram. Dette målet er no nedfelt i strategiplanar og andre styringsdokument ved universiteta og høgskulane og ser i praksis ut til å vere viktigare enn dei overordna språkpolitiske retningslinjene frå Universitets- og høgskulerådet, der det mellom anna heiter at «[u]ndervisningsspråket ved universitetene og høyskolene skal normalt være norsk» (UHR 2007). Mykje tyder på at tilboda om undervisning på engelsk aukar i ganske høgt tempo, også på bachelornivået (Diku 2021a:23).

Ein god måte å følgje opp prinsippet om parallellspråklegheit på er å gje begynnarundervisninga til studentane på norsk og så føre inn engelsk etter kvart når den norske terminologien er etablert. Dette mønsteret er truleg vanleg innanfor mange fag og fagområde og er teke inn i mange av dei språkpolitiske retningslinjene ved dei statlege universiteta og høgskulane. Språkrådet veit likevel ikkje om det blir gjennomført i praksis.

Kunnskapsdepartementet har sidan 2008 gjeve ut ein rapport om tilstanden i høgare utdanning, og frå 2019 har Direktoratet for internasjonalisering og kvalitetsutvikling i høgare utdanning (Diku) fått i oppdrag å utarbeide rapporten for Kunnskapsdepartementet. I *Tilstandsrapport for høgere utdanning 2021* (Diku

Framandspråklege emne 2011–2020, i prosent av det samla talet på emne
(tabell V2.61 frå vedleggsrapporten til Tilstandsrapport for høgere utdanning 2021)

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Statlege institusjonar	15,6	16,2	16,5	17,5	19,2	20,8	22,5	24,4	25,8	26,3
Private institusjonar	12,3	12,2	11,2	8,2	10,2	10,2	12,9	14,3	14,6	17,0
Sum	15,3	15,8	15,9	16,5	18,2	19,6	21,4	23,1	24,5	25,1

Merknad: Emne med undervisningsspråk ulikt norsk, som andel av det samla talet på emne. Berre emne der det finst eksamensresultat for det aktuelle året. Emne innanfor språkutdanning (NUS-faggruppe 11) og emne med ukjent undervisningsspråk er ikkje med. Framandspråklege emne på nivåa forskarutdanning (FU) og VGS-nivå (VS) er med.

Kjelde: Diku (2021b)

2021b:41) blir det slått fast at «andelen emner med planlagt undervisningsspråk norsk [går] ned i alle fagområder. [...] Likevel er det gjennomsnittlige antallet studenter høgere på emner med norsk som planlagt undervisningsspråk, enn engelsk».

Vedleggsrapporten til denne tilstandsrapporten (Diku 2021b) inneheld oversikt over emne med eit anna undervisningsspråk enn norsk (det vil seie med engelsk) ved universiteta og høgskulane dei ti siste åra, fordelte på kvar enkelt institusjon, både private og statlege. Oversikta viser ein jamn auke i talet på emne med eit anna undervisningsspråk enn norsk. Språkemna er haldne utanfor, og derfor vil det i praksis seie at undervisningsspråket i desse emna er engelsk, vidare i teksten omtala som både engelsk og framandspråk. Tabellen på førre side viser at endringa i talet på emne det siste året, frå 2019 til 2020, har vore på 2 prosent for heile sektoren. For dei statlege institusjonane er endringa svært lita samanlikna med åra før. Årsaka kan vere den særeigne situasjonen i 2020 med restriksjonar knytte til covid-19. Samstundes har det vore ei mykje større endring for dei private institusjonane samanlikna med åra før. Her vil det vere interessant å sjå korleis utviklinga blir dei komande åra.

Tabellen seier noko om talet på emne på dei statlege universiteta og høgskulane og på dei private høgskulane, men han seier ikkje noko om kor stor del av det samla talet på emne som det blir undervist i på framandspråk. Dei emna som har kome til frå år til år, kan vere heilt nye emne, eller dei kan vere emne som går parallelt på engelsk og norsk. Det vil derfor vere meir interessant å sjå på prosentdelen av emne med eit anna undervisningsspråk enn norsk. Det viser tabellen over, der det er teke med tal for tiårsperioden 2011–2020.

For heile sektoren har det vore ein jamn auke frå 15,3 prosent av det samla talet på emne i 2011 til 25,1 prosent i 2020, som er ein auke på om lag 10 prosentpoeng på ti år. Nokre år tidlegare, i 2007, var prosentdelen 8,9 for heile sektoren, med eit relativt stort hopp på om lag 3 prosentpoeng frå 2007 til 2008. Tabellen seier ikkje noko om kor stor del av studentmassen som tok desse emna, eller korleis emna er fordelte på studienivåa master og bachelor.

I tilstandsrapporten er prosentdelen broten ned på dei enkelte institusjonane, og då kjem det fram at det er arkitektthøgskulane som har mest undervisning på

Planlagt undervisningsspråk norsk/framandspråk					
Fagområde og undervisningsspråk	2011	2013	2015	2017	2019
Helse-, sosial- og idrettsfag					
Framandspråkleg	3,8	3,5	4,3	4,8	5,8
Norsk	96,2	96,5	95,7	95,2	94,2
Humanistiske og estetiske fag					
Framandspråkleg	6,2	6,4	7,9	9,9	9,9
Norsk	86,6	85,8	83,7	80,9	80,4
Lærerutdanningar og pedagogikk					
Framandspråkleg	1,9	2,1	2,4	3,7	5,0
Norsk	98,1	97,9	97,6	96,3	95,0
Naturvitenskaplege fag, handverksfag og tekniske fag					
Framandspråkleg	18,9	20,6	25,4	30,8	34,2
Norsk	81,1	79,4	74,6	69,2	65,8
Samfunnsfag og juridiske fag					
Framandspråkleg	13,3	14,2	15,8	17,0	18,8
Norsk	86,6	85,8	84,2	83,0	81,2
Økonomiske og administrative fag					
Framandspråkleg	10,2	11,8	13,6	16,0	19,4
Norsk	89,8	88,2	86,4	84,0	80,6

Kjelde: Diku (2021a:21)

framandspråk. Bergen Arkitektthøgskole (BAS) er aller øvst med heile 62,5 prosent av emna på framandspråk, følgd av Arkitektur- og designhøgskulen i Oslo (AHO) med 55,4 prosent. Men dei har begge hatt ein prosentvis nedgang frå 2019 til 2020, og også her kan årsaka vere covid-19. Korleis det ligg an på den tredje arkitektutdanninga i Noreg, ved Noregs teknisk-naturvitenskaplege universitet (NTNU), går ikkje fram her, fordi desse tala ligg inne i dei samla tala for NTNU.

Handelshøgskulane er dei neste på lista. På Noregs handelshøgskule (NHH) var meir enn halvparten av emna (53,8 prosent) på framandspråk i 2020, medan Handelshøgskolen BI ikkje låg så veldig langt etter med halvparten av emna (49,4 prosent) – begge med ein nokolunde jamn auke dei siste åra. Fleire av universiteta ligg ikkje så langt etter BI. Universitetet i Stavanger, Noregs miljø- og biovitenskaplege universitet (NMBU) og NTNU ligg nærast med om lag 40 prosent

av emna på framandspråk, medan andelen er på om lag ein tredel av emna på Universitetet i Bergen (UiB) og Universitetet i Oslo (UiO). Høgskulen i Molde ligg også i gruppa med ein tredel av emna på framandspråk. Elles ligg dei andre statlege høgskulane som framleis er att, lengst nede på lista. Noregs idretts-høgskule (NIH) og Kunsthøgskulen i Oslo (KHiO) har begge oppgjeve at dei ikkje har nokon emne på framandspråk.

I dei språkpolitiske retningslinjene ved mange av dei statlege universiteta og høgskulane heiter det at det i hovudsak skal undervisast på norsk i bacheloremna, medan det skal vere ein overgang til meir engelsk på masternivå. Rapporten om språkstrategiar i UH-sektoren som Diku har utarbeidd for Kunnskapsdepartementet (Diku 2021a:22), inneheld oversikt over prosentdelen av studentar som er melde opp i emne med planlagt undervisningsspråk norsk eller framandspråk, det vil seie engelsk, fordelte på høgare (master) og lågare (bachelor) nivå. Denne oversikta viser at på høgare nivå har prosentdelen av framandspråklege emne auka frå 38 prosent i 2011 til 43,5 prosent i 2019, medan prosentdelen på lågare nivå har auka frå 4,8 prosent til 11,6 prosent i den same perioden. Dette fortel oss også at hovudtyngda av framandspråklege emne er å finne i masterutdanninga.

Den same rapporten (Diku 2021a:21) inneheld også ei oversikt over prosentdelen av studentar som er melde opp i emne med planlagt undervisningsspråk norsk eller framandspråk, fordelte på fagområde for nokre utvalde år. Sjå tabellen på førre side.

Tabellen viser at det har vore ein jamn auke i talet på framandspråklege emne innanfor alle fagområda. Auken har vore svak innanfor dei fleste av fagområda, medan han har vore ganske markant innanfor fagområda «naturvitenskaplege fag, handverksfag og tekniske fag» og «økonomiske og administrative fag», på høvesvis om lag 15 prosentpoeng og 10 prosentpoeng. Det er også desse fagområda, saman med fagområdet «samfunnsfag og juridiske fag», som har den største prosentdelen av framandspråklege emne.

Språk i pensum

Det har ikkje vore gjort undersøkingar av språk i pensum i høgare utdanning sidan 2013. Då fekk Kopinor og Universitets- og høgskulerådet gjennomført ei undersøking av kva dokumenttypar som var å finne på pensum i ein avgrensa del av alle studietilboda i Noreg, og også kva språk desse dokumenta var på i utvalde fag¹ og emne (Schwach og Mæsel 2013). Undersøkinga viste at 70 prosent av pensum var på norsk, mot 30 prosent på engelsk, og det var nesten ikkje pensum på andre skandinaviske språk. På bachelornivå var 75 prosent på norsk og 25 prosent på engelsk, medan pensum på masternivå var om lag likt fordelt på norsk og engelsk. Denne undersøkinga viste også at det var meir pensum på engelsk i fag som biologi, informatikk og økonomi enn i historie, rettsvitenskap og sjukepleie.

Dei siste åra har institusjonane i høgare utdanning teke i bruk Leganto, eit pensumlistesystem levert av Direktoratet for IKT og fellestenester i høgare utdanning og forskning (Unit) «som sørger for mer helhetlige pensumlister, enklere opprettelse og vedlikehold av pensumlister og enklere tilgang til dokumentene som inngår i pensumlisten» (Unit 2020). Leganto er organisert i eit samarbeidskonsortium der 22 institusjonar er med, og det er meint å vere eit verktøy for studentar, førelesarar og bibliotekarar.

Diku drøftar i språkstrategirapporten (Diku 2021a:24) i kva grad Leganto-systemet slik det ligg føre no, kan brukast til å få ei oversikt over pensumlitteraturen fordelt på språk. Dei konkluderer med at det er «vanskeleg å få eit fullgodt bilete på nasjonalt nivå». Dei skriv også at Unit, som forvaltar Leganto, arbeider med å tilpasse programmet slik at det skal bli mogleg å få ut «samla data for dei institusjonane i UH-sektoren som nyttar Leganto». Resultatet er dermed at det ikkje finst nyare data om språk i pensum for høgare

¹ Faga var biologi, fysikk, historie, informatikk, rettsvitenskap, sjukepleie og økonomi.

utdanning enn dei dataa som låg føre i 2013, og som er nemnde over.

Den siste store landsdekkjande undersøkinga av pensum (på lågare grad) vart gjennomført for om lag 20 år sidan (Hatlevik og Nordgård 2001). Det har skjedd mykje i universitets- og høgskulesektoren sidan den tid, med ny gradsstruktur og store samanslåingar. Mange av dei tidlegare høgskulane har no anten vorte universitet eller vorte ein del av eit universitet. Tidlegare undersøkingar har vist at det var mykje meir norsk pensum i profesjonsutdanningane ved høgskulane enn i dei tradisjonelle universitetsfaga. Det ville derfor vore svært interessant med ei ny pensumundersøking for å sjå om dei store endringane har gjeve utslag på språk i pensum.

Språkopplæring – parallellspråk i praksis

Rapporten om språkstrategiar ved universitet og høgskular ser også nærare på språkopplæringa for fagtilsette med internasjonal bakgrunn. Han viser til ei tilråding frå Nordisk ministerråd (Nordisk gruppe for parallellspråklighet 2017) som seier at «fagleg tilsette med ikkje-skandinavisk språkbakgrunn må få opplæring i det lokale språket, både som undervisningsspråk og «sosialt» språk» (Diku 2021a:18). Diku har gått gjennom språkstrategiane og sett på i kva grad språkopplæring er nemnd, og om det er sett konkrete språkkrav og mål for kva tid den tilsette skal ha oppfylt desse språkkrava. Gjennomgangen viser stor variasjon når det gjeld desse punkta. Men som Diku skriv, seier ikkje språkstrategiane noko om «kva som eventuelt skjer med tilsetjingsforholdet til fagleg tilsette som ikkje oppfyller språkkravet innan den fastsette tida» (s. 19).

NINjA (Norsk i akademia) er eit prosjekt ved Universitetet i Bergen som er i ferd med å undersøkje kva plass og vilkår det norske språket har mellom internasjonalt tilsette ved norske universitet og høgskular. Funna deira så langt (Gujord ofl. 2020) viser at internasjonalt tilsette opplever lite merksemd om språkopplæring på institusjonane, og også lite tilrettelegging for dette, sjølv om desse tilsette sjølve uttrykkjer eit ønske om å lære norsk.

Som det står i språkløvsproposisjonen (Prop. 108 L (2019–2020)), opplever ein stor del av dei utanlandske tilsette «at forholda ikkje blir lagde til rette for at dei skal lære seg norsk dei to første åra etter tilsetjing. Om desse tilsette ikkje får god tilgang til språkopplæring og klare insentiv til å lære seg norsk, kan ein sjå føre seg at meir undervisning på engelsk blir resultatet» (63f.). Samstundes blir det understreka at det ikkje ligg føre nok kunnskap til å vite sikkert kva mekanismar som styrer utviklinga.

Fagspråk og terminologi

Språket i høgare utdanning spelar ei nøkkelrolle i utviklinga av norsk fagspråk (sjå til dømes Kristiansen 2020), og eit velfungerande norsk fagspråk er ein føresetnad for å kunne nå det overordna målet i den nye språklova om at norsk skal vere eit levande brukspråk på alle samfunnsområde. Dette målet blir ofte formulert som at norsk skal vere eit *samfunnsberande språk* (jf. språklova § 1 Føremål).

Samstundes er det norske fagspråket ved universitet og høgskular utsett for sterkt press frå engelsk. Blir fagspråket forvalta på ein god måte i denne sektoren, er det eit langt steg mot å sikre at norsk skal kunne brukast på alle samfunnsområde i framtida òg; blir det ikkje forvalta på ein god måte, vil dette vere vanskeleg å få til.

Den viktige rolla som universiteta og høgskulane har i utviklinga av det norske fagspråket, er bakgrunnen for at universiteta og høgskulane har fått eit særleg ansvar for det norske fagspråket, nedfelt i § 1-7 i universitets- og høgskulelova: «Universiteter og høyskoler har ansvar for vedlikehold og videreutvikling av norsk fagspråk.»

Terminologiarbeid i sektoren

Terminologi er det ordforrådet som er spesifikt for eit fag (og studiet av dette ordforrådet og omgrepa som ligg bak). Dei einskilde orda og uttrykka i dette ordforrådet blir kalla termar.

Innanfor dei fleste fag i UH-sektoren blir brorparten av dei vitenskaplege publikasjonane skrivne på engelsk. Dersom det skal finnast eit oppdatert norsk fagspråk, må norske termar bli utvikla og gjorde tilgjengelege parallelt med dei engelske. Slikt terminologiarbeid må gjerast av norske fagmiljø. Dersom fagmiljøa lèt denne oppgåva liggje, vil dei engelske termane feste seg og utgjere den gjengse terminologien. Det er det som blir kalla domenetap.

Det var i St.meld. nr. 35 (2007–2008) *Mål og mening* det først vart understreka at universiteta og høgskulane har eit særleg ansvar for utvikling av norsk terminologi:

Eit viktig moment vil elles vera å streka under det ansvaret universitet og høgskular har for at det blir utvikla nye termar på norsk i takt med import av ny, ofte engelskspråkleg terminologi som skjer som ledd i den kontinuerlege kunnskapsutviklinga på dei internasjonale vitenskapsarenaene. I tillegg til dette bør ein også streka under at det innanfor alle fag skal utarbeidast parallelle termlister på norsk og engelsk med særleg tanke på studentane i faget. (St.meld. nr. 35 (2007–2008):123)

I den same meldinga vart det slått fast at arbeidet med å utvikle norsk terminologi låg på etterskot (s. 104). Sidan då har engelsk styrkt posisjonen sin i høgare utdanning ytterlegare, ikkje minst som ei følgje av at institusjonane har krav på seg frå politisk hald om å internasjonalisere utdanningstilbodet sitt. Behovet for systematisk terminologiarbeid er derfor minst like stort i dag som for 15 år sidan.

Det har ikkje vore gjennomført noka heilskapleg kartlegging av terminologiarbeidet i UH-sektoren i seinare år, men Språkrådet veit nok til å kunne slå fast at det i mange fag er behov for meir systematisk arbeid med å utvikle og tilgjengeleggjere terminologi. Nærast kvar veke får Språkrådet spørsmål frå studentar, fagfolk og andre som etterlyser norske termar på ulike fagfelt, og Språkrådet har fått tilbakemeldingar frå folk i sek-

toren som viser at eit systematisk terminologiarbeid er lågt prioritert. Språkrådet ser òg at det er mange fag som ikkje har terminologi publisert i allment tilgjengelege kanalar. Det kan vere at det blir laga nokre termlister lokalt innanfor somme av desse faga, men for at faget skal ha ein velfungerande terminologi, må termane vere kjende for alle som brukar fagspråket (slik at termbruken kan bli konsekvent på tvers av brukargrupper og fagmiljø). Dette er grunnen til initiativet for å etablere ein nasjonal portal for terminologi – Termportalen – ved Universitetet i Bergen.

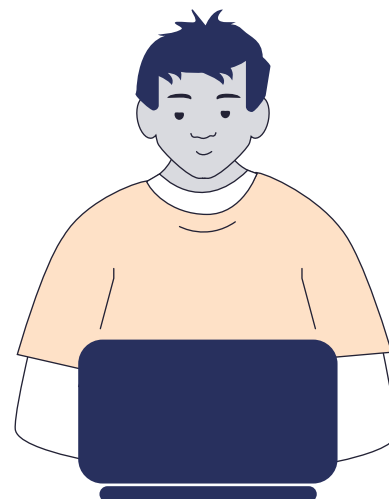
I nokre fag blir det likevel arbeidd systematisk med terminologi. Innanfor kjemi, celle- og molekylærbiologi, astrofysikk, klima og lingvistikk finst det til dømes faggrupper som utviklar norske termar og gjer dei tilgjengelege for allmenta. Desse såkalla termgruppene arbeider under rettleiing frå Språkrådet, og dei publiserer termane i Språkrådets termwiki. Gruppene arbeider etter etablert terminologisk metode, men sjølve den praktiske arbeidsprosessen (med samarbeidsformer, gruppestorleik osv.) byggjer på eit mønsterpraksisprosjekt som vart gjennomført av Språkrådet i 2014 (Språkrådet 2017). Eit tilsvarande prosjekt er under planlegging for faget romfysikk.

I tillegg finst det termprosjekt som blir drivne utan fast medverknad frå Språkrådet. Eit slikt er Matematisk ordliste, som blir utvikla av Noregs teknisk-naturvitenskaplege universitet (NTNU), Universitetet i Oslo og Universitetet i Agder. Dessutan finst det ved fleire universitetsbibliotek miljø som forvaltar emneordsbasar til bruk i søk etter faglitteratur. Tre slike emneordsbasar er Humord, Tekord og Realfagstermer.

Meir informasjon om ulike termbasar og termlister finst i kapittelet «Språklege byggjeklossar».

Det finst særleg to hinder for at fleire fagmiljø skal drive systematisk terminologiarbeid. Det eine er at tilsette har få insentiv til å drive slikt arbeid. Det finst inga nasjonal meritteringsordning for terminologi, og det er ikkje mogleg for tilsette å få avsett ein viss del av stillinga til terminologiarbeid på lik linje med under-

«Termportalen skal bli ein nasjonal portal for terminologi – det vil seie ein nettstad der fagfolk i og utanfor UH-sektoren skal kunne gjere terminologien sin allment tilgjengeleg, og der brukarar skal kunne få tilgang til alle sentrale termbasar i eit felles søkjefelt.»

visning og forskning. Ei nasjonal insentivordning for terminologi har vorte føreslått av Kristiansen (2020), og det er dessutan ei av tilrådingane i rapporten om språkstrategiar i UH-sektoren som Direktoratet for internasjonalsisering og kvalitetsutvikling i høgare utdanning (Diku) har utarbeidd for Kunnskapsdepartementet (Diku 2021a).

Det andre hinderet for meir systematisk terminologi-arbeid i sektoren er mangel på terminologisk kompetanse. Ei handfull termgrupper arbeider under rettleiing frå Språkrådet, men skal mange fleire grupper arbeide på same måten, vil ikkje Språkrådet ha kapasitet til å stå for rettleiinga aleine. Derfor må det finnast eit undervisningstilbod i terminologi. Noreg har vore heilt utan eit slikt tilbod sidan 2016, og sjølv om det frå hausten 2021 blir oppretta to kurs for høvesvis studentar og tilsette ved Universitetet i Agder, trengst det eit meir omfattande utdanningstilbod.

Termportalen

Trass i dei nemnde utfordringane er stoda for norsk terminologi i UH-sektoren meir lovande enn på lenge. Det kjem av at det frå 2021 blir løyvd 4 millionar kroner

årleg til utvikling av Termportalen ved Universitetet i Bergen. Termportalen skal bli ein nasjonal portal for terminologi – det vil seie ein nettstad der fagfolk i og utanfor UH-sektoren skal kunne gjere terminologien sin allment tilgjengeleg, og der brukarar skal kunne få tilgang til alle sentrale termbasar i eit felles søkjefelt. Termportalen kan bli eit verktøy som gjer det mogleg for universiteta og høgskulane å ta ansvar for utvikling av norsk fagspråk i tråd med § 1-7 i universitets- og høgskulelova. Meir informasjon om Termportalen finst i kapittelet «Språklege byggjeklossar».

Terminologi i språkstrategiane til universiteta og høgskulane

Diku har på oppdrag frå Kunnskapsdepartementet gått gjennom språkstrategiane til universitet og høgskular (Diku 2021a) og har mellom anna sett på om strategiane inneheld formuleringar om terminologi. Av dei 30 strategiane som vart gjennomgåtte, inneheldt over halvparten (16) slike formuleringar. Dette talet tyder på at mange av institusjonane i sektoren ser på utvikling av norsk terminologi som eit viktig tiltak.

Mange av formuleringane om terminologi fastslår at institusjonen har eit ansvar for å utvikle terminologi. I dei språkpolitiske retningslinjene² til Noregs miljø- og biovitskaplege universitet (NMBU) heiter det at «[f]agmiljøene skal arbeide for å fremme god språkbeheerskelse og utvikle relevant fagterminologi – på norsk og engelsk, eventuelt andre språk» (NMBU 2020). Retningslinjene til Noregs handelshøgskule går lenger ved å forplikte institusjonen også når det gjeld tilgjengeleggjering av termar: «NHH skal sikre at norske og engelske termer for de sentrale begrepene i de obligatoriske kursene i bachelorstudiet gjøres tilgjengelig i en nasjonal termportal» (NHH 2019).

Prosjektet *Fagspråk på 1-2-3*

Ved Noregs handelshøgskule (NHH) vart det vinteren 2021 prøvd ut ein ny metode for å stimulere til terminologiarbeid i sektoren. Prosjektet heitte *Fagspråk på 1-2-3* og var eit samarbeid mellom NHH og Språkrådet. Det gjekk ut på at dei ansvarlege for ti utvalde kurs fordelte på bachelor- og masternivå tok ein nettbasert minileksjon om korleis dei kan lage tospråklege fagordlister til studentane sine. Minileksjonen var utvikla av Språkrådet. I leksjonen vart dei kursansvarlege oppmoda til å lage ei engelsk-norsk fagordliste til eit kurs dei heldt dette semesteret, og til å dele lista med Språkrådet. Det kom inn sju termlister i prosjektet, og planen er at desse skal kvalitetssikrast av folk med terminologisk kompetanse og gjerast tilgjengelege i NHHs base for økonomisk-administrativ terminologi. Denne basen er det mogleg å søkje i via Termportalen.

Vilkår for ulike typar fagspråklege tekstar

Dei sjangrane som er særleg viktige for utviklinga av fagspråket, er dei som er skriftfesta og kvalitetssikra (gjennom fagfelle vurdering og/eller redaksjonell behandling). Dette omfattar lærebøker, fagbøker og diverse andre faglege sjangrar som (ikkje-vitskaplege)

fagartiklar, leksikonartiklar og kronikkar. Termlister kan òg reknast til denne kategorien av tekstar.

Skiljet mellom vitskaplege publikasjonar og andre fagpublikasjonar er særleg viktig i UH-sektoren, fordi dei to kategoriane er ulikt verdsette i det nasjonale finansieringssystemet for universitet og høgskular. I dette systemet inngår det ei meritteringsordning for vitskapleg publisering, medan det ikkje finst ei tilsvarende ordning for forskningsformidling.

I 2016 vurderte NIFU på oppdrag frå Kunnskapsdepartementet om det burde innførast ei nasjonal meritteringsordning for det departementet kalla «fagfelle vurdert formidling» (Sivertsen ofl. 2016). NIFU enda opp med å rå ifrå ei slik ordning, og grunngevinga gjekk dels på at det ville vere vanskeleg å avgrense kva som skulle reknast med til ordninga, dels på at formidling vart tillagt svært ulik vekt innanfor ulike fag, slik at ordninga ville kunne føre til ei urimeleg skeivfordeling av midlar.

Etter dette er det likevel fleire som har teke til orde for ei meritteringsordning for formidling. I rapporten *Parallelspråk og språkpolitikk i UH-sektoren*, utarbeidd av Marita Kristiansen på oppdrag frå Språkrådet, er ei av tilrådingane å innføre ei meritteringsordning for lærebokskriving og anna formidling, medrekna terminologiarbeid (Kristiansen 2020). I rapporten om språkstrategiar i UH-sektoren som Diku har utarbeidd for Kunnskapsdepartementet, finst ei liknande tilråding: «Det bør opprettast insentivordningar som sikrar at arbeidet med norsk fagspråk og terminologi og utvikling av læremiddel, skriving av leksikonartiklar, tidsskriftartiklar o.l. blir premiert og prioritert» (Diku 2021a:5).

Sjølv om det ikkje finst ei nasjonal insentivordning for formidling, har nokre UH-institusjonar (mellom anna Oslomet – storbyuniversitetet (Oslomet) og Høgskulen i Volda) innført lokale ordningar for å premiere formidlingsverksemd. Det trengst meir kunnskap om omfanget av desse ordningane og korleis dei verkar.

² Det varierer om institusjonane omtalar desse dokumenta som språkstrategiar eller som språkpolitiske retningslinjer.

Lærebøker for høgare utdanning				
	2011	2014	2018	2019
Nye titlar	248	324	310	286
Samla tal på titlar (inkl. nye)	3 085	3 511	3 721	3 888
Talet på selde eksemplar	754 978	741 013	694 905	644 678

Kjelde: Forleggerforeningen (2020) og Språkrådet (2017)

Medan engelsk dominerer i vitenskapleg publisering, er norsk det språket som til vanleg blir bruka i forskingsformidlinga. Dette gjer forskingsformidling til ein viktig arena for norsk fagspråk, og det er derfor viktig at det finst gode vilkår for å drive slik formidling.

Nedanfor følgjer ei oversikt over stoda for faglege tekstar som blir rekna som fagleg formidling.

Lærebøker i høgare utdanning

Eit læremiddel er definert som «en forlagsutgitt tekst som kan brukes i undervisningen i høyere utdanning» (Sivertsen ofl. 2016). Fleire rapportar som har analysert språksituasjonen i sektoren, har konkludert med at det trengst ei meritteringsordning for anna fagleg verksemd enn vitenskapleg publisering (Schwach og Elken 2018, Kristiansen 2020, Diku 2021a), ei ordning som mellom anna ville omfatte skiving av lærebøker og andre læremiddel. Slik det er no, må arbeid som dette konkurrere med forskingspublisering om tid og ressursar, og det er opp til den enkelte institusjonen å premiere slikt arbeid.

I det nasjonale forskingsinformasjonssystemet Cristin blir informasjon om norsk forskning samla og gjord tilgjengeleg. Her blir også lærebøker og andre læremiddel registrerte. Diku har i sin rapport (Diku 2021a:15) henta ut informasjon om dette for tidsrommet 2011–2020 og skriv at det kan sjå ut som «delen norske lærebøker held seg nokså jamn». Tala for «lærebøker

med norskandel» i Cristin svingar mellom 163 og 241 i dette tidsrommet, medan tala for lærebøker på engelsk og andre språk ligg på om lag 40–50. Diku skriv også at sidan lærebøker ikkje er del av finansieringsmodellen, har forfattarane «ikkje det same insentivet til å registrere dei i Cristin. Det kan tyde på ei viss underregistrering».

Ei anna kjelde til informasjon om lærebøker for høgare utdanning er bransjestatistikken til Den norske Forleggerforening, *Bokmarkedet 2019* (Forleggerforeningen 2020), som inneheld tal frå medlemmene i foreininga. I tabellen over er ei oversikt over slike lærebøker, både nye titlar og samla tal på titlar, og også kor mange eksemplar som er selde per år, for åra 2018 og 2019. Tabellen inneheld også tal for åra 2011 og 2014, henta frå *Språkstatus 2017* (Språkrådet 2017).

I denne oversikta er det ikkje spesifisert kva språk bøkene er på, og Språkrådet veit heller ikkje i kva grad dei er registrerte i Cristin. Uansett vil desse to oversiktene, frå Cristin og Forleggerforeningen, gje ein viss peikepinn på talet på lærebøker som blir utgjevne i Noreg per år.

Sidan 1984 har Kunnskapsdepartementet finansiert ei støtteordning for publisering av norske og samiske lærebøker i høgare utdanning, den såkalla lærebokordninga. Under denne ordninga kan forlag søkje om tilskot til å produsere norske og samiske lærebøker

«Medan engelsk dominerer i vitenskapleg publisering, er norsk det språket som til vanleg blir bruka i forskingsformidlinga.»

som det i utgangspunktet ikkje er kommersielt grunnlag for å gje ut. Føremålet med ordninga er både å stimulere til produksjon av lærebøker på norsk generelt og å gje støtte til lærebøker på nynorsk og samisk spesielt.

Ordinga blir forvalta av Diku, og søknader blir behandla av eit utval (lærebokutvalet) med representantar frå forlagsbransjen, forfatterforeiningar og UH-institusjonar. I perioden 2004–2020 låg løyvinga til ordninga på mellom 4,5 og 6 millionar kroner, men i 2021 vart ho auka monnaleg frå 5,9 til 10 millionar kroner (Kunnskapsdepartementet 2020:182). I 2020 fekk lærebokutvalet inn 114 søknader, og 82 av dei fekk støtte (Diku 2021c).

I 2016 vart ordninga vurdert av NIFU på oppdrag frå Kunnskapsdepartementet, og konklusjonen var at ordninga fungerte etter føremålet og burde vidareførast (Sivertsen ofl. 2016). I språkløvsproposisjonen varsla likevel regjeringa ein ny gjennomgang av ordninga «i lys av den aktuelle språksituasjonen» (Prop. 108 L (2019–2020):67). I grunngevinga peikar regjeringa både på at domenetapet til engelsk har vorte tydelegare dei aller siste åra, og på at fleire har uttrykt uro over at ordninga ikkje er godt nok innretta for å sikre produksjon av læremiddel på nynorsk og samisk (s. 65). Det siste vart òg nemnt som ei «begrensning» ved ordninga i NIFUs vurdering i 2016 (Sivertsen ofl. 2016:36).

I 2020 fekk Diku i oppdrag å evaluere ordninga slik regjeringa hadde varsla, og i skrivande stund er dei i gang med dette. Rapporten skal etter planen kome i mai eller juni 2021 (Diku 2021d).

Slik Språkrådet oppfattar det, legg språkløvsproposisjonen (Prop. 108 L (2019–2020)) til grunn at lærebokordninga skal vere eit middel for å motverke domenetap til engelsk. Derfor meiner Språkrådet at det vil vere særleg interessant om evalueringa avdekkjer i kva grad ordninga rettar seg særskilt mot fag som er truga av domenetap.

Annan fagleg litteratur

Tilsette ved universitet, høgskular, institutt osv. publiserer mange slags fagspråklege tekstar utover dei tekstane som blir rekna som forskning. I tillegg til lærebøker og andre læremiddel dreier det seg om ein vid restkategori av rapportar (i rapportseriar og elles), ulike typar fagbøker, tidsskriftartiklar, leksikonartiklar osv. Mykje av dette er på norsk. All denne litteraturen kan samlast under paraplyen *annan fagleg litteratur*.

Bransjestatistikken frå Forleggerforeningen, *Bokmarkedet 2019*, inneheld òg tal for sjangeren «fagbøker for profesjonsmarkedet». I 2018 var talet på nye titlar her 114, og i 2019 var det 184 (Forleggerforeningen 2020:12). I åra fram mot 2014 var det tilsvarande talet 100–150 i året (Språkrådet 2017:40). Det samla talet på titlar med registrert sal var kring 1500 både i 2018

og i 2019 (Forleggerforeningen 2020:12). I åra fram mot 2014 låg talet mellom 1000 og 1500 (Språkrådet 2017:40).

Også under *sakprosa* fell det noko akademisk-fagleg litteratur. Tal frå Forleggerforeningen viser at det i 2018 og 2019 kom ut høvesvis 677 og 557 nye titlar i kategorien *sakprosa*, og at det samla talet på titlar med registrert sal låg mellom 5000 og 6000 i både 2018 og 2019 (Forleggerforeningen 2020:19). I perioden 2011–2015 låg talet på nye titlar kring 700, medan det samla talet på titlar med registrert sal låg kring 5000 (Språkrådet 2017).

Leksikonartiklar er ein annan fagspråkleg sjanger som mange tilsette i UH-sektoren skriv i. Store norske leksikon (SNL) har eit stort nettverk av fagansvarlege som skriv og reviderer artiklar for leksikonet. Ved inngangen til 2021 hadde SNL 922 fagansvarlege, og om lag to tredelar av dei var tilsette ved vitskaplege institusjonar (SNL 2021).

Fagspråk ved skrivesenter

Somme universitet og høgskular har eigne senter som tilbyr rettleiing og kurs i akademisk skriving og andre dugleikar som er relevante på tvers av fag. Desse sentera blir ofte kalla skrivesenter, og dei finst mellom anna ved Høgskulen på Vestlandet (HVL), Noregs miljø- og biovitskaplege universitet (NMBU) og Noregs teknisk-naturvitskaplege universitet (NTNU).

Informasjon på nettsidene til sentera tyder på at dei særleg legg vekt på meistring av ulike akademiske sjangrar. I kva grad dei legg vekt på det norske fagspråket spesielt og/eller på fleirspråkleg kompetanse, er noko Språkrådet manglar kunnskap om. Det ville vere nyttig å få kartlagt grundigare kva desse sentera tilbyr, og korleis dei eventuelt verkar inn på stoda for det norske fagspråket ved institusjonane.

Utdanningar som gjev særleg fagspråkkompetanse

Til utdanningar som gjev særleg fagspråkkompetanse, reknar ein utdanningar innanfor fagspråk, terminologi,

omsetjing og tolking. Det er særleg verdt å nemne at det hausten 2021 startar eit nytt mastergradsprogram i omsetjing og fagspråkleg kommunikasjon ved Universitetet i Agder. Programmet erstattar eit bachelorprogram i omsetjing og interkulturell kommunikasjon, og det kjem til å innehalde ein eigen terminologimodul. Vidare finst det ved Noregs handelshøgskule eit masteremne i juridisk omsetjing frå norsk til høvesvis engelsk, fransk, spansk og tysk og i motsett språkretning. Emnet blir tilbydd annakvart år, og det vart tilbydd seinast hausten 2020. Eit anna mastergradsprogram med ein fagspråkleg profil er programmet *Språk og kommunikasjon i profesjoner ved NTNU*. Ifølgje nettsidene til NTNU gjev dette programmet «dybdekunnskap om muntlig og skriftlig kommunikasjon i ulike faglige sammenhenger» (NTNU 2021).

Ved Oslomet og Høgskulen på Vestlandet finst det utdanningstilbod i tolking. Oslomet tilbyr eit fullt bachelorstudium i tolking til ei rekkje språk, medan studiet ved HVL er eit deltidsstudium med omfang på 30 studiepoeng (som svarar til eit halvt års heiltidsstudium).

Utdanningstilbod i terminologi som fagdisiplin er omtala under «Utdanningstilbod i små fagdisiplinar» i dette kapittelet.

Dikus rapport om språkstrategiar i UH-sektoren

Rapporten om språkstrategiar i UH-sektoren som Diku har laga for Kunnskapsdepartementet (Diku 2021a), inneheld ei rekkje tilrådingar om tiltak for å styrkje norsk fagspråk. Rapporten tek opp i seg prinsippet i språkløvsproposisjonen (Prop. 108 L (2019–2020)) om at kvar grein av statsforvaltninga har eit språkpolitisk sektoransvar. I det språkpolitiske sektoransvaret ligg det at kvart departement med underliggjande organ skal ta språkpolitiske omsyn og gjennomføre språkpolitiske tiltak i sektoren det har ansvaret for. Dersom tilrådingane frå Diku blir sette ut i livet, vil universiteta og høgskulane ha eit betre grunnlag for å vareta og vidareutvikle det norske fagspråket på eit systematisk vis, i tråd med universitets-

og høgskulelova. Her følgjer ei samanfating av tilrådingane:

- Dei språklege retningslinjene bør forankrast i strategien til institusjonane, og ansvaret for å følgje opp retningslinjene bør bli lagt til eit bestemt organ (til dømes ein komité eller ei avdeling).
- Institusjonane bør følgje opp språksituasjonen i årlege rapportar, og rapportane bør vere faste oppfølgingspunkt i tildelingsbrev fra departementet til institusjonane.
- Institusjonane bør kartleggje norsk- og engelsk-kunnskapane hos tilsette og tilby dei eigna språkkurs. Også studentar utan norsk som morsmål bør få tilbod om kurs eller opplæring.
- Det bør opprettast ei nasjonal insentivordning som sikrar at arbeidet med norsk fagspråk og terminologi og skiving av læremiddel, leksikon-artiklar, tidsskriftartiklar og liknande blir premiært og prioritert.
- I det universitetspedagogiske opplærings-tilbodet bør det utviklast ein eigen modul om fagspråks- og terminologiarbeid for at dette skal bli ein naturleg del av undervisninga.
- Det bør setjast opp mål for kva språkleg dugleik studentane bør ha når dei er ferdige med utdanninga. Desse måla bør stå i studieprogrammet, og dei kan med fordel inkluderast i lærings-utbytteomtalen for dei enkelte emna.

Klarspråk

Bachelor i klarspråk

Hausten 2019 etablerte Universitetet i Oslo eit bachelorprogram i klarspråk ved Institutt for lingvistiske og nordiske studium. Dette er det første bachelorprogrammet i klarspråk i Noreg (UiO 2019). Studiet dreier seg først og fremst om kommunikasjonen mellom det offentlege og innbyggjarane, men mykje av kompetansen studentane tileignar seg, vil òg vere

relevant for det private næringslivet. I tillegg til å få kunnskap om og dugleik i språk lærer studentane om demokrati, rettstryggleik og utøving av makt. Mot slutten av programmet skal studentane ut i praksis og gjere klarspråksarbeid på ein arbeidsplass. Dei første bachelorstudentane blir uteksaminerte våren 2022.

Fleire masterstudentar innanfor nordiske studium har spesialisert seg i klarspråk dei siste åra, og våren 2021 disputerte Noregs første klarspråksdoktor med ei avhandling om klarspråk og retorisk medborgarskap. Sidan det er stort behov for klarspråkskompetanse i samfunnet, trengst det eit eige mastergradsprogram i klarspråk.

Sidan 2017 har Humanistisk fakultet ved Noregs teknisk-naturvitskapelege universitet (NTNU) tilbydd vidareutdanningskurset «Skiving på jobb: tekstutvikling, kommunikasjon og klarspråk» (7,5 studiepoeng). Målgruppa er alle som har lesing og skiving som ein del av arbeidet sitt. Målet med kurset er å gje deltakarane betre skrivekompetanse.

Klart juridisk språk

I den nye språklova og i framlegg til ny forvaltningslov er det teke inn krav om bruk av klart språk i offentleg forvaltning. Klarare språk i lover og forskrifter kan hjelpe forvaltningsorgana til å oppfylle desse krava. Eit klart og forståeleg juridisk språk er dessutan med på å styrkje demokratiet og rettstryggleiken. På fagemnet lovgjevingslære får jusstudentane ved Universitetet i Oslo øve seg på å skrive lover og utgreingar. No skal universiteta i Oslo og Bergen samarbeide på feltet klart juridisk språk.

Klart juridisk språk ved Universitetet i Oslo

I 2016 inngjekk Det juridiske fakultetet ved Universitetet i Oslo (UiO) og Kommunal- og moderniseringsdepartementet (KMD) ein avtale om å innføre klart juridisk språk som del av undervisninga, forskinga og formidlinga ved fakultetet. Avtalen inneber at fakultetet får 3 millionar kroner frå departementet kvart år fram til 2026. Midlane skal finansiere ei fast stilling som professor eller førsteamanuensis og tre stipen-

diatstillinger. I 2018 vart det tilsett ein førsteamanuensis i lovgjevingslære, og han koordinerer prosjektet *Klarspråk i juridisk forskning og undervisning* ved UiO (UiO 2016), som skal bidra til at lover og andre juridiske tekstar blir meir forstålege. Prosjektet skal vare i ti år. Etter prosjektperioden vil fakultetet føre arbeidet vidare som ein fast del av verksemda.

Ein effekt av prosjektet skal bli at uteksaminerte juristar har lært å skrive klare og forstålege juridiske tekstar. Kunnskap om utforming av klart regelverk (lover og forskrifter) står særleg sentralt. Undervisninga er organisert som ein såkalla lovlab. Lovlab er ei ny undervisningsform, som inngår i tre emne: JUS5502 Lovgivningslære (masternivå) (UiO 2020a), JUR1502 Lovgivningslære (bachelornivå) (UiO 2020b) og JUR1502K Klart lovspråk (bachelornivå) (UiO 2020c). Studentane arbeider tverrfagleg og skriv utgreiingar om lovgjeving. Utgreiingane inngår i serien Jusstudentenes offentlige utredninger (JOU) (UiO 2020d). Oppdragsgjevarane er interesseorganisasjonar og forvaltning, og oppdraga er reelle og aktuelle. Lovlab er altså eit praksisnært og arbeidslivsrelevant undervisningsopplegg innanfor ei tverrfagleg akademisk ramme. I 2019 vart det gjeve ut fire JOU-ar. Våren 2021 kom fem nye JOU-ar.

Det juridiske fakultetet samarbeider om fagemna for lovgjevingslære med andre fagmiljø og institusjonar. Fagemnet blir tilbydd som eit delemne i bachelorstudiet i klarspråk, som Institutt for lingvistiske og nordiske studium (ILN) ved UiO har ansvaret for. Hausten 2020 har bachelorstudentane i klarspråk ved ILN samarbeidd med jusstudentane og fungert som klarspråkskonsulentar i JOU-skrivinga. Lovlab vart nominert til Universitetet i Oslos undervisningspris 2020 og utdanningskvalitetsprisen for høgare utdanning 2021, som blir delt ut av Direktoratet for internasjonalisering og kvalitetsutvikling i høgare utdanning (Diku).

Fakultetet evaluerer fagemnet lovgjevingslære fortløpande, og med jamne mellomrom blir studentane bedne om å delta i ei meir omfattande evaluering.

Evalueringsrapportane er svært positive, og studentane gjev gode tilbakemeldingar om læringsutbyttet i emnet.

Hausten 2018 etablerte Det juridiske fakultetet Centre for Experiential Learning (CELL). Eitt av føremåla med dette senteret er å lære studentane å skrive betre gjennom studentaktiviserande læringsformer. Det vil bli lagt vekt på mellom anna traktatar, lover, forskrifter, avtalar, dommar og prosesskriv. Lovlab er ein sentral del av satsinga i CELL. I 2019 fekk CELL status som «senter for fremragende utdanning», ein status som kan bli tildelt miljø som kan vise til framifrå kvalitet og innovativ praksis i utdanninga. Det er Diku som står for tildelinga av slik status.

Det juridiske fakultetet ved UiO samarbeider med Institutt for lingvistiske og nordiske studium ved UiO og med Det juridiske fakultetet ved Universitetet i Bergen (UiB).

Klart juridisk språk ved Universitetet i Bergen (UiB)

I 2017–2018 vart prosjektet *Bedre språk, bedre jurister* (UiB 2017) gjennomført ved Det juridiske fakultetet ved UiB. Prosjektet vart finansiert av Noregsuniversitetet (no Diku). Skriveopplæring for førsteårsstudentane i rettsvitenskap var ein sentral del av prosjektet. Prosjektet vart nettopp følgt opp i eit breiare prosjekt som heiter *Bedre læring, bedre jurister*. Det nye prosjektet er sett i gang frå vårsemesteret 2021. Diku har finansiert det med ca. 5 millionar kroner. Frå og med hausten 2021 blir det òg innført ei ny studieordning ved Det juridiske fakultetet. Med denne ordninga kjem skriveundervisning til å få ein endå større plass enn i dag.

I januar 2020 inngjekk UiO og UiB ein avtale om samarbeid på feltet klarspråk for jusstudentar (UiB 2020a), og hausten 2020 arrangerte dei saman eit digitalt klarspråksseminar. I august 2020 tilsette UiB ein postdoktor som skal forske på juridiske tekstar og juridisk skrivedidaktikk. Stillinga er finansiert via klarspråksprosjektet ved UiO og er ein del av samarbeidsavtalen mellom UiB og UiO.

Vidare arbeid

Det er positivt at klarspråk blir vektlagt i jusstudiet ved UiO og UiB. Også andre høgskular og universitet som tilbyr juss og andre rettsvitskapelege fag, bør vurdere å gje studentane opplæring i klarspråk.

Utdanningstilbod i små fagdisiplinar

I språkløvsproposisjonen skriv regjeringa dette i kapittel 9.1:

Forsking og utdanning innanfor fagfelte leksikografi, namnegransking og terminologi handlar såleis ikkje berre om å sikre norsk språk som kulturobjekt, men om å leggje til rette for effektiv kommunikasjon innanfor alle samfunnsområde, til gode for alle innbyggjarane i Noreg. Faga har med andre ord direkte nytteverdi for det norske språksamfunnet. På same måte som andre infrastrukturtiltak vil språklege infrastrukturtiltak kunne bidra til meir samarbeid, vekst og effektivisering (Prop. 108 L (2019–2020):68).

Terminologi, leksikografi og namnegransking var òg omtala i granskingsrapporten *Særfinansiering av utsatte humaniorafag*, som ei offentleg ekspertgruppe leverte til Kunnskapsdepartementet i 2019 (Regjeringa 2019). Rapporten vart kritisert på fleire punkt i høyringsrunden, og spørsmålet om korleis finansieringa av utsette, men viktige fag skal sikrast, er framleis ikkje løyst.

Terminologi

Stort behov for kompetanse

Faget terminologi tek føre seg omgrepsanalyse, utarbeiding av definisjonar, fastsetjing av fagtermar og oppføring av fagtermene i termbasar eller termlister. Noreg treng folk med kompetanse i terminologifaget til ei rekkje samfunnsoppgåver, som utarbeiding av standardar, digitalisering av statlege tenester og utvikling av språkteknologiske produkt. Ikkje minst trengst det terminologar til å bidra i arbeidet med å utvikle og

tilgjengeleggjere terminologi innanfor faga i universitets- og høgskulesektoren. Universiteta og høgskulane må ta ansvar for terminologiutvikling på sine fagområde for at dei skal kunne etterleve føresegna i § 1-7 i universitets- og høgskulelova om at dei har ansvar for vedlikehald og vidareutvikling av norsk fagspråk.

Noreg har i dag ikkje nok folk med terminologisk kompetanse til å kunne møte dei behova offentleg og privat sektor har på området. Eit godt utdanningstilbod i terminologi er ein føresetnad for å kunne få det.

Utdanningstilbod i terminologi

Ved inngangen til 2021 fanst det ikkje noko utdanningstilbod i terminologi i Noreg, og slik har det vore sidan 2016. I mesteparten av tiårsperioden før 2016 fanst det derimot to studietilbod. Det eine var eit fellesnordisk kurs i terminologi (TERMDIST) som vart tilbydd ved Noregs handelshøgskule i perioden 2005–2015. Det andre var to terminologiemne under eit bachelorprogram i språk og interkulturell kommunikasjon som Universitetet i Bergen (UiB) og Noregs handelshøgskule (NHH) arrangerte saman. Desse emna var del av studietilbodet i perioden 2007–2015.

Stoda i byrjinga av 2021 er altså at terminologi er avvikla som studiefag og har vore det nokre år. Men frå hausten 2021 kjem det ei endring. Då vil det ved Universitetet i Agder (UiA) bli tilbydd eit emne i terminologi i eit nyoppretta mastergradsprogram i omsetjing. Emnet gjev 30 studiepoeng, men det er ikkje blant dei obligatoriske emna i programmet (UiA 2021a).

I tillegg er det planar om å etablere eit forskings- og undervisningsmiljø i terminologi i tilknytning til Termportalen ved UiB. At eit fagmiljø ved portalen kan sikre eit utdanningstilbod, vart trekt fram i intensjonsavtalen om utvikling av portalen som vart inngått av Språkrådet, NHH og UiB i 2019: «Ved å byggje opp kompetanse knytt til eit større språkfagleg forskingsmiljø kan ein sikre ikkje berre arbeid med den konkrete infrastrukturen (norsk fagspråk), men òg naudsynt kompetanse, forsking og utdanning på

området» (Noregs handelshøgskule, Språkrådet og Universitetet i Bergen 2019).

Ved UiA vil det frå hausten 2021 òg bli tilbydd eit terminologikurs som ein valfri modul i universitetspedagogikkurset som undervisarar må ta for å kunne ha stilling som førsteamanuensis eller professor. Modulen kjem òg til å bli tilbydd til undervisarar ved andre universitet og høgskular, og dersom modulen ikkje blir fylt opp av deltakarar i universitetspedagogikkurset, vil tilbodet gå til andre undervisarar (UiA 2021b).

Undervisning i terminologi som del av eit emne

Sjølv om det dei siste åra ikkje har eksistert eigne studieprogram eller programemne i terminologi, har det vore gjeve undervisning i terminologi som del av eit anna emne. Ved Universitetet i Agder har det vore arrangert eindagskurs i terminologi som del av bachelorstudiet i omsetjing og interkulturell kommunikasjon. Kursa har vorte gjevne av Språkrådet, og vart sist arrangerte vinteren 2021. Ved UiB vart det hausten 2020 dessutan gjeve førelesingar i terminologi som ein del av eit kurs i leksikografi og leksikologi (UiB 2020b). Meir informasjon om dette kurset finst i avsnittet «Utdanningstilbod i leksikografi» i dette kapitlet.

Bruk av e-læringskurs i terminologi i undervisning

På jusstudiet ved Universitetet i Oslo blir Språkrådets e-læringskurs i terminologi *Begrip begrepene!* (Språkrådet og Digitaliseringsdirektoratet 2020) bruka i kursa *klart lovspråk og lovgivningslære* som ein introduksjon til omgrepsarbeid i faget (UiO 2021).

Vidare arbeid

Det norske samfunnet treng meir terminologisk kompetanse, men manglar både terminologar og eit fullverdig utdanningstilbod i terminologi. Det er positivt at Universitetet i Agder skal tilby terminologiemne som del av eit mastergradsprogram og som del av den pedagogiske opplæringa av undervisningspersonell. Likevel trengst det eit meir omfattande utdanningstilbod for å møte etterspurnaden etter terminologisk kompetanse. Det er føremålstenleg at eit slikt tilbod

blir bygd opp i tilknytning til Termportalen ved Universitetet i Bergen, ettersom det der vil vere eit terminologisk fagmiljø og ein terminologisk ressurs (portalen) som utdanninga kan trekkje vekslar på.

Leksikografi

Leksikografi som del av den språklege infrastrukturen

Faget leksikografi tek føre seg utarbeiding av ordbøker og andre leksikalske ressursar og utvikling av teoriar om ordbøker og korleis dei blir laga og fungerer. Leksikografar arbeider dels praktisk med å utvikle og halde ved like ordbøker, dels teoretisk med studium av ord og ordtilfang. Ressursar utvikla av leksikografar utgjer ein sentral, men ofte usynleg del av mange elektroniske hjelpemiddel, til dømes retteprogram. Dei inngår òg ofte som grunnlagsmateriale i utviklinga av språkteknologiske verktøy og hjelpemiddel.

I skulen spelar bruk av ordlister, ordbøker, skrivestøtteprogram, retteprogram og omsetjingsprogram ei viktig rolle i språkopplæringa. Det gjeld opplæring i både morsmål og framandspråk. Språkrådet godkjenner norske ordlister og ordbøker til bruk i skulen med heimel i opplæringslova § 9-4 fjerde ledd.

Ordlister, ordbøker og andre ressursar som gjev informasjon om rett stavemåte og bøyning, er blant dei viktigaste reiskapane styresmaktene har til å spreie kunnskap om dei offisielle rettskrivingsnormene for nynorsk og bokmål.

Store vitenskaplege dokumentasjonsordbøker og historiske ordbøker er resultat av omfattande grunnforskning og fungerer som databasar over språkbruk i ulike tidsperiodar. Desse ordbøkene inneheld ein del av den immaterielle kulturarven vår.

Alt dette er døme på at leksikografiske ressursar er ein viktig del av den språklege infrastrukturen i det norske samfunnet. Dei fleste ressursane av dette slaget blir aldri ferdige – dei må heile tida haldast ved like og oppdaterast for å spegle språket slik det blir bruka. Det er òg behov for utvikling av nye ressursar. For å

«Ordlister, ordbøker og andre ressursar som gjev informasjon om rett stavemåte og bøyning, er blant dei viktigaste reiskapane styresmaktene har til å spreie kunnskap om dei offisielle rettskrivingsnormene for nynorsk og bokmål.»

sikre denne delen av den språklege infrastrukturen trengst det eit jamt tilsig av høgt utdanna og velkvalifiserte leksikografar i Noreg.

Utdanningstilbod i leksikografi

Fram til 2017 vart det undervist i leksikografi ved Universitetet i Oslo (UiO). I 2014 gjorde Institutt for lingvistiske og nordiske studium vedtak om at ein ikkje lenger ville forvalte og drive samlingane som var knytte til leksikografi og namnegransking (ILN 2014a). Dei leksikografiske samlingane og ressursane vart overførte til Universitetet i Bergen (UiB), og 2017 var altså det siste året det var studietilbod i leksikografi ved UiO.

I dag har UiB ansvar for ei rekkje leksikografiske ressursar, mellom anna *Bokmålsordboka*, *Nynorskordboka* og *Norsk Ordbok*. Det er knytt eit fåtal faste stillingar til drift og utvikling av ressursane. For perioden 2018–2023 finansierer Kulturdepartementet gjennom ei årleg løyving til Språkrådet eit prosjekt for revisjon av *Bokmålsordboka* og *Nynorskordboka* (Revisjonsprosjektet 2021), og til dette er det knytt fleire faste og mellombelse stillingar. Løyvinga til revisjonsprosjektet for 2021 var på 5,8 millionar kroner (Kulturdepartementet 2020). Kulturdepartementet finansierer òg eit prosjekt for revisjon av den eldste delen av *Norsk Ordbok* (UiB 2021b). Meir informasjon om dette emnet finst i kapittelet «Språklege byggjeklossar».

Hausten 2020 tilbydde UiB for første gong eit emne i leksikografi og ordkunnskap (UiB 2020b). Emnet var på 15 studiepoeng og var del av studietilbodet i nordisk språk og litteratur ved Institutt for lingvistiske, litterære og estetiske studium. Undervisninga vart gjeven av tilsette med nær tilknytning til det leksikografiske fagmiljøet ved UiB representert ved revisjonsprosjektet for *Bokmålsordboka* og *Nynorskordboka* og språksamlingane ved Universitetsbiblioteket i Bergen. Emnet hadde 20 påmelde, og ti av dei tok eksamen. Emnet fekk gode skotsmål i studentevalueringar, og studentane nemnde mellom anna at det var ein stor føremonn at undervisninga var kopla til eit aktivt fagmiljø.

UiB har ikkje forplikta seg til å ha eit fast studietilbod i leksikografi, og det er ikkje konkrete planar om å tilby leksikografiemnet igjen. Det er avhengig av at det finst eit fagmiljø, og at enkeltpersonar i miljøet prioriterer å arbeide for å gje eit studietilbod. Det er stadig dragkamp om kva valfrie emne ein skal prioritere å tilby. I eit nasjonalt perspektiv peikar UiB seg klart ut som den institusjonen som er best skikka til å ta hand om behovet for utdanning av leksikografar i Noreg. Det føreset at fagmiljøet ved UiB blir halde oppe og helst styrkt, og det føreset at rammevilkåra i høgare utdanning ikkje blir utforma slik at det blir vanskeleg å tilby undervisning i små fag, som leksikografi er eit døme på.

Namnegransking og stadnamn

Stadnamn – samfunnsbehov

Både oppretting av nye stadnamn (til dømes adresse-
namn som nye vegnamn) og fastsetjing av skrivemå-
ten for eksisterande stadnamn er prosessar som går
føre seg i forvaltninga på heilt regulær, dagleg basis.
Tilsette i Kartverket, i kommunane og i ei rekkje stat-
lege organ er pålagde å følgje stadnamnlova (sist
revidert i 2019). For å vere i stand til å følgje lova og
dei tilhøyrande forskriftene³ er det nødvendig med
fagkunnskap om stadnamn. Kommunane får stadig
nye tilsette som har stadnamn som arbeidsfelt, og dei
må ha opplæring i faget. Det eksisterer såleis eit nasjo-
nalt behov både for forskning på stadnamn og kunn-
skap om stadnamn, om lov og forskrifter og om
forvaltning av lova (saksgang og prosedyrar).

Følgjande årsaker gjer stadnamngransking til eit sen-
tralt fagfelt som krev spesialisert kunnskap:

1. Stadnamn er ein viktig del av den immaterielle
kulturarven vår.
2. Ei rekkje løpande, lovpålagde forvaltnings-
oppgåver fordrar spesialisert og oppdatert
språkvitskapleg kunnskap om stadnamn.
3. Stadnamn er ein viktig komponent i tverrfagleg
kulturvitskapleg arbeid, mellom anna i kombi-
nasjon med kulturminnevern og arkeologi.

Faget namnegransking har over lang tid vorte bygd
kraftig ned ved norske lærestader. Allereie i *Mål og
meining. Ein heilskapleg norsk språkpolitikk* (St.meld.
nr. 35 (2007–2008):161f.) blir det slått fast at det vil
vere eit uerstatteleg tap om delar av dette fagfeltet
går i gløymeboka etter kvart som både informantar
(som kan gje opplysingar til dømes om lokal uttale)
og fagpersonar (som kan analysere desse opplysing-

gane) fell bort. Det særskilde behovet for røkting som
stadnamnfeltet har, ser ut til å ha vore kjent i forvalt-
ninga ei stund. Språkrådet forvaltar som eit resultat
av dette også ei tilskotsordning til innsamling av stad-
namndokumentasjon frå område i landet der risikoen
er særleg stor for at denne viktige kulturdokumenta-
sjonen skal gå tapt. For at dokumentasjonen skal ha
verdi, er det ein føresetnad at han blir forvalta av eit
kompetent fagmiljø. Meir informasjon om stadnamn-
dokumentasjonen finst i kapittelet «Språklege byg-
gjeklossar».

Status for faget

Ved Universitetet i Oslo (UiO) eksisterte det fram til
hausten 2017 eit tilbod om emne i namnegransking
(der stadnamn er ein integrert del) på bachelor- og
masternivå. Alle emna innanfor namnegransking ved
UiO er no nedlagde. Medan det vart undervist i emne
i namnegransking, var dei ein del av studieprogram-
met nordisk, særleg norsk, språkvitskap. Som følgje
av vedtaket frå 2014 om å ikkje lenger forvalte sam-
lingane som var knytte til leksikografi og namnegrans-
king, vart det våren 2019 heilt slutt på all undervisning
ved det tidlegare Stadnamnarkivet ved UiO (den siste
i fast stilling var ein personnamngranskar som pensjo-
nerte seg i 2019).

Allereie i 2016 vart arkivet Norsk stadnamnarkiv over-
ført til Universitetet i Bergen (UiB), der det administra-
tivt høyrer inn under Universitetsbiblioteket, men utan
tilknytte forskarstillingar. Ved UiB har det sporadisk
vore tilbod om undervisning i stadnamngransking. Ein
stipendiat i nordisk språk har tilbydd undervisning
i faget gjennom emnet NOSP316 (UiB 2020c) ved
eitt enkelt høve, i 2019. Undervisninga i stadnamn-
gransking dekte då tema som forskingshistorie, ulike
teoriar, kontaktonomastikk og praktisk nytte av disi-
plinen utanfor akademia og vart svært godt motteken
hos studentane. Likevel er det ikkje midlar til å halde
fram med undervisning i stadnamngransking, i alle fall
ikkje på permanent basis (UiB 2021d).

Dei tilsette ved språksamlingane ved Universitets-
biblioteket i Bergen utfører eit arbeid med digitalise-

³ Revidert versjon av forskriftene til lov om stadnamn vil tre
i kraft i løpet av inneverande år.

ring av stadnamnmateriale. Arbeidet er relevant for høgare utdanning, om enn indirekte, fordi det er dette som ligg føre av oppdatert og oppdaterbart bakgrunnsmateriale på fagfeltet. Digitaliseringa av språksamlingane går dessverre ikkje så veldig raskt, grunna få folk og lite midlar. I praksis er det slik at det som hittil har funnest av folk og midlar, har vorte bruka i arbeidet med ordbøker og terminologi. Sjølv om stadnamn står nemnt som eit hovudfokusområde i overføringsbrevet som følgde med samlingane då dei vart overførte til UiB, har det ikkje vore sett av eigne midlar eller personale til utvikling av stadnamnarbeid sidan overføringa skjedde. Ei oversikt over innhaldet i språksamlingane er å finne i rapporten *Den forsknings- og undervisningsmessige verdien av eit utval samlingsressursar ved ILN* (ILN 2014b). Vidare ligg det, under namnegransking på sidene til Universitetsbiblioteket ved UiB (UiB 2021a), informasjon om dei ressursane som er tilgjengelege. Stadnamnarkivet (den nasjonale stadnamndatabasen) og oppslagsarkivet er overførte frå UiO. Kartarkivet og etymologiregisteret er for hjelpetenester til stadnamndatabasane å rekne. *Norske stedsnavn | Norske stadnamn* er ei teneste utvikla i regi av UiB. Denne basen er framleis under testing, men ser ut til å fungere etter intensjonen. Det samla talet på stadnamnformer i *Norske stedsnavn | Norske stadnamn* er no på 550 000, men det er venta å auke kraftig i næraste framtid – med nye folk og fleire midlar (frå 2021) (UiB 2021c). Meir informasjon om dette emnet finst i kapitlet «Språklege byggjeklossar».

Namnegransking som studiefag ligg no nede. Med unntak av sporadiske tilbod om enkeltemne knytte til enkeltpersonar med namnefaglege interesser er det per i dag ikkje lenger faste emnetilbod i namnegransking ved noko norsk universitet. Det er ikkje kjent at det er konkrete planar om å tilby faste emne i namnegransking med det første. Det einaste tilbodet som finst i dag, er eit e-læringskurs om stadnamnarbeid og stadnamnlova. Kurset er utarbeidd av Språkrådet for kommunetilsette med stadnamnsaker som ansvarsområde. Meir informasjon om kurset finst i kapitlet «Språklege byggjeklossar».

Vidare arbeid

Både praktisk kunnskap om og ferdigheiter i behandling av stadnamn og teoretisk kompetanse i namnegransking (onomastikk) er svært viktig for sentrale samfunnsbehov og samfunnsinteresser innanfor forvaltning og kultur. Sidan basiskunnskap om stadnamn er nødvendig rundt om i dei mange kommunane i Noreg, må det også i framtida finnast folk med grundige kunnskapar om fagfeltet, slik at det skal vere mogleg å halde oppe eit opplæringsprogram som kan bringe basiskunnskapen vidare. Det er derfor ønskeleg at namnegransking igjen blir studie- og forskingsfag ved minst éin høgare utdanningsinstitusjon, og at det blir skjerma mot nedlegging i framtida.

Andre tradisjonsdisiplinar i nordiskfaget

Nordiskfaget står i dag støtt ved dei høgare utdanningsinstitusjonane. Det er likevel ei kjensgjerning at ein del disiplinær som tradisjonelt har vore del av nordiskfaget, er pressa. Det gjeld namnegransking, norrønt, dialektologi og eldre språkhistorie. Ei årsak til at tilbodet i desse emna er redusert, er at nordiskfaget ved universiteta dei siste 10–15 åra har vorte knytt tett til eigne lektorstudieprogram, der studentane frå første stund følgjer eit løp mot undervisningsfaget norsk. Det fører til at emne som er relevante for skulefaget, blir prioriterte, medan andre emne blir nedbygde eller avvikla. Det er problematisk fordi tradisjonsdisiplinane dannar eit viktig grunnlag for mykje av arbeidet med å halde ved like norsk språk som kulturobjekt. Til dømes er kunnskap om namnegransking, målføre og språkhistorie heilt nødvendig for folk som skal byggje opp og røkte norske språksamlingar og utvikle ressursar som byggjer på slike språksamlingar. Innhaldet i språksamlingane har vore viktig for utviklinga av mellom anna *Nynorskordboka* og *Bokmålsordboka*, tolvbandsverket over norsk folkemål og nynorsk skriftspråk, *Norsk Ordbok*, og det digitale ordbokverket over bokmål og riksmål, *Det Norske Akademis store ordbok*.

Teiknspråk

Språklovsproposisjonen stadfestar at «[t]eiknspråk-brukarar har rett til å lære, møte og bruke språket sitt» (Prop. 108 L (2019–2020):74). I den nye språklova § 1 c blir det også presisert at det offentlege skal verne og fremje norsk teiknspråk, og i språklovsproposisjonen heiter det at «[t]yngda ligg på å få til strukturelle tiltak for å verne og fremje språka» (Prop. 108 L (2019–2020):7). Barnehagelova § 38 og opplæringslova § 2-6 og § 3-9 gjev rett til opplæring i og på teiknspråk. Dette gjev universitets- og høgskulesektoren eit dobbelt ansvar. Det eine er ansvaret for å levere kunnskap om og kompetanse på og i norsk teiknspråk slik at dei som tek avgjerder etter barnehagelova og opplæringslova, er i stand til å vareta ansvaret for og tilbodet i norsk teiknspråk. Det andre er ansvaret sektoren har for å verne og fremje norsk teiknspråk i studietilboda. Det gjeld både innhaldet i studietilboda, korleis teiknspråk blir framstilt, og det å leggje til rette for at teiknspråk kan vere eit førelesingsspråk. Norsk teiknspråk og tilgrensande fagområde, til dømes teiknspråkundervisning og historie og pedagogikk som vedkjem norsk teiknspråk, må få status som eigne forskingsområde. Det bidreg til auka kunnskap om norsk teiknspråk og kan vere til hjelp i arbeid med teiknordbøker, læremiddel osb. Det vil også bidra til ei statusheving for teiknspråk.

Teiknspråk og tolking

Høgskulen på Vestlandet, Oslomet og Noregs teknisk-naturvitskaplege universitet (NTNU) har alle treårige bachelortilbod i teiknspråk og tolking der det første året kan vere ei årseining. Kunnskap i norsk teiknspråk er opptakskrav til tolkestudia. Det finst ikkje mastertilbod, vidareutdanning og etterutdanning i teiknspråk og tolking. Arbeids- og førelesingsspråket ved seksjonane for teiknspråk og tolking ved NTNU og ved Oslomet er norsk teiknspråk.

Teiknspråklege døve og høyrselshemma har dei siste 20 åra i aukande grad teke høgare utdanning. Med dei forskjellige utdanningane følgjer det ein eigen terminologi og eit eige fagspråk som blir bruka når ein

arbeider innanfor det gjevne fagområdet. Den aukande samfunnsdeltakinga og mobiliteten gjer saman med det auka utdanningsnivået til teiknspråk-brukarane at krava til teiknspråkkompetansen til teiknspråktolkane aukar tilsvarande. Utdanninga sikrar ikkje tilstrekkeleg kompetanse i teiknspråk til at tolkane kan vareta meinings- og ytringsfridommen og sikre den aktive samfunnsdeltakinga til dei døve.

Med utgangspunkt i Meld. St. 25 (2016–2017) *Humaniora i Norge* (humaniorameldinga) inviterte Kunnskapsdepartementet til å føreslå kva for språkfag som var «fjernt fra norsk», «krevende å lære» og «vanskelig», og som burde få utvida bachelorgraden til fire år. Nasjonalt fagorgan for teiknspråk og tolking (NFOTT) melde inn eit framlegg til Universitets- og høgskulerådet om at teiknspråk burde kome med i ordninga (Oslomet 2021a). Kunnskapsdepartementet tok ikkje norsk teiknspråk med som eit av språkfaga som burde få fireårig bachelorutdanning, sjølv om det no er vist at andrespråkinnlærarar med talespråkleg bakgrunn strevar meir med innlæringa av norsk teiknspråk (Ferrara og Nilsson 2017, Jacobs 1996).

Kompetanse for kvalitet (KFK)

Kompetanse for kvalitet (KFK) for norsk teiknspråk er eit samlingsbasert tilbod til lærarar og er vorte gjeve på Oslomet, NTNU og Høgskulen på Vestlandet. Det har vist seg at teiknspråkkompetansen til lærarar som har kome inn på dette tilbodet, har vore minimal eller fråverande. KFK i andre fag (engelsk, matematikk, samisk og norsk) har vore eit vidareutdanningstilbod til lærarar som allereie har kunnskap i sitt fag. KFK for teiknspråk har i realiteten vore eit nybyrjarkurs og ikkje ei vidareutdanning i teiknspråk. Institusjonane i universitets- og høgskulesektoren som har gjeve tilbodet for teiknspråk, har no fått gjennomslag for at vidareutdanninga (KFK) i norsk teiknspråk skal ha same opptakskrav som andre KFK-tilbod. Opptaka våren 2021 har som føresetnad at deltakarane kan norsk teiknspråk. Dermed vil fagtilbodet rette seg inn mot teiknspråkundervisning og visuell pedagogikk, heller enn basisopplæring i norsk teiknspråk. Dette betyr at norsk teiknspråk no blir likestilt med dei andre faga

som går under Kompetanse for kvalitet. KFK er eit prosjekt som går til 2025 (Kunnskapsdepartementet 2015).

Praktisk-pedagogisk utdanning (PPU)

Kunnskapsdepartementet har gjennom forskrift om rammeplan for praktisk-pedagogisk utdanning (Forskrift om rammeplan 2015) opna for PPU for teiknspråktolkar for å bøte på den akutte mangelen på teiknspråklærarar. Opptakskravet i § 6 er «en bachelorgrad i tegnspråk og tolkning (døvetolkutdanning [sic]), med minst 80 studiepoeng i tegnspråk». Oslo-met skriv i eit notat (2020) til Kunnskapsdepartementet at «[p]roblemet med en slik ordning vil være at det legitimerer, og sementerer en sammenblanding av profesjonene 'tolk' og 'lærer', som de facto innskrenker utdanningsrettighetene til tegnspråklige elever». Vidare i det same notatet (Oslo-met 2020) heiter det at «[d]ette betyr at tolkene sjelden kan fungere som gode rolle- eller språkmodeller for tegnspråklige barn. Siden tolkeutdanningene til nå har vært forbeholdt hørende, er det å stille krav om tolkeutdanning på BA-nivå for å ta en PPU i norsk tegnspråk, også diskriminerende mot nettopp den språkgruppen tiltaket er tiltenkt».

Lærarutdanning og andre teiknspråktilbod

Hausten 2020 vart det sett i gang mastergradsutdanning i skuleretta utdanningsvitskap med fordjuping i teiknspråk ved Oslo-met. Dette er eit nytt og fast tilbod i samarbeid med Høgskulen på Vestlandet. Det er mogleg å ta grunnskulelærarutdanning (1.-7. steget eller 5.-10. steget) og velje 60 studiepoeng i faget norsk teiknspråk i den første syklusen (1.-3. året) og vidare fordjuping i norsk teiknspråk og teiknspråkdidaktikk i den andre syklusen i lærarutdanninga (4. og 5. året). Tilbodet fordjuping i norsk teiknspråk og teiknspråkdidaktikk kan òg bli passa inn i lærarutdanningane ved andre institusjonar (Oslo-met 2021b). Det er eit akutt behov for lærarar med teiknspråkkompetanse for å oppfylle dei lovfesta rettane teiknspråklege barn og unge har til opplæring på sitt eige språk i barnehage og skule. Kapasiteten i universitets- og høgskulesektoren er underdimensjonert for det behovet

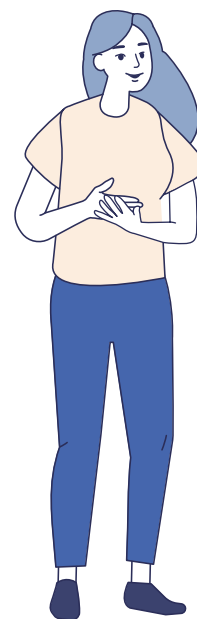
«Hausten 2020 vart det sett i gang mastergradsutdanning i skuleretta utdanningsvitskap med fordjuping i teiknspråk ved Oslo-met.»

som er ute i samfunnet, og det manglar teiknspråkleg førstekompetanse i og på teiknspråk i UH-sektoren.

Det er etablert ein COIL-modul (Collaborative Online International Learning) i teiknspråk og døvestudium ved Oslo-met (Oslo-met 2021c), og det blir arbeid for at dette tilbodet også blir ein del av det faste tilbodet til Oslo-met. Dette varetek det døvekulturelle aspektet at døve er transnasjonale (Breivik 2007). Det vil seie at døve er orienterte mot andre døve i verda og ikkje primært mot nasjonalkulturen. COIL-tilbodet blir gjeve i samarbeid med Gallaudet University, Washington D.C., det einaste universitetet i verda for døve. Det er til saman 34 studentar på fordjuping i norsk teiknspråk og teiknspråkdidaktikk og teiknspråk og døvestudium, der undervisningsspråket er norsk teiknspråk. Oslo-met har òg inngått ein intensjonsavtale med Oslo kommune om å gjere Vetland skule og ressurscenter til ein universitetsskule, det vil seie ein skule som er del av eit samarbeidsprosjekt mellom grunnskulelærarutdanninga ved Oslo-met og utvalde praksisskular.

Det manglar permanente nybyrjartilbod for lærarar, barnehagelærarar og andre fagfolk i jobb som ikkje kan teiknspråk, og det manglar eit tilbod med ei tilfredsstillande løysing for lærarstudentar som allereie er teiknspråklege, og som ønskjer å ha formell kompetanse i teiknspråk som fag i skulen. Det manglar også eigne teiknspråklingvistiske studium som kan bidra til ei systematisk oppbygging av korpus med kvalitets-

«Språklovsproposisjonen stadfestar at det manglar dokumentasjon av norsk teiknspråk, og at det derfor skal setjast ned eit utval som skal skrive ein NOU (Noregs offentlege utgreiingar) om norsk teiknspråk.»

sikra ordbøker, terminologiutvikling og dokumentasjonsarbeid.

Audiopedagogiske studium

Universitetet i Oslo (UiO) tilbyr ei fulltidsmasterutdanning med fordjuping i audiopedagogikk, og NTNU tilbyr ei erfaringsbasert deltidsmasterutdanning i audiopedagogikk (NTNU 2020).

Under omtalen av emnet viser UiO (2020e) til at «[d]ette emnet gir deg innsikt i hørselshemming og hørselsrelaterte vansker knyttet til *språk*, tale og kommunikasjon. Kognitiv utvikling i forbindelse med hørselsvansker vil også bli belyst, i tillegg til sosiale og emosjonelle aspekter ved hørselshemming» (Språkrådets kursivering). Ifølgje læringsutbytteomtalen til audiopedagogikkstudiet ved UiO er det likevel ingen krav om kjennskap til eller kunnskapar om norsk teiknspråk. Vonen (2009) seier om dette at «[...] det heilt tydeleg er perspektivet til ein utanforståande på samfunnet, basert på oppfatninga den høyrande har av mangelen på hørsel hos den døve»⁴.

Pensum i NTNUs erfaringsbaserte masterprogram i audiopedagogikk har fleire aspekt knytte til livet til

teiknspråklege døve og hørselsheima, der mellom anna tospråklegheit og fleispråklegheit som fenomen, teiknspråk i samfunnet og opplæring av teiknspråklege barn og unge blir omhandla. NTNU anerkjenner gjennom innhaldet og læringsomtalen det Vonen (2009:267) omtalar som «[...] lingvistisk-kulturelle samfunn som kan samanliknast med andre mindretalssamfunn blant urbefolkningar og innvandrarak som ein finn over heile verda»⁵. Dette er det same som perspektivet i norsk språkpolitikk.

Desse to tilboda er dei einaste som fører fram til ei utdanning som audiopedagog i Noreg, men innhaldet og emneomtalen er svært forskjellige. Audiopedagogane blir sakkunnige i pedagogisk-psykologisk teneste (PPT) eller blir rådgjevarar knytte til § 2-6 og § 3-9 i opplæringslova, som gjennom enkeltvedtak utløyser rett til opplæring i og på teiknspråk. Det er derfor viktig at kunnskap om og i norsk teiknspråk er del av utdanninga.

Det offentlege vil ifølgje språklova § 1 c få plikt til å verne og fremje norsk teiknspråk. Med verne er det meint «å verne språka i seg sjølve og dei språklege identitetane mot negative sanksjonar» (Prop. 108 L

⁴ Språkrådets omsetjing

⁵ Språkrådets omsetjing

(2019–2020):89–90). I språklova betyr formuleringa «å fremje språka» å «gje tilgang til språka utover det som følgjer av særlovgjevinga. Det offentlege skal aktivt styrkje språka» (s. 90). Dersom eit universitet overser eller ikkje aktivt formidlar noko om det nasjonale teiknspråket i Noreg, som er likeverdig med norsk, vil det bryte med den plikta det offentlege får gjennom språklova.

Språkrådet har fått bekymringsmeldingar som seier at det låge kunnskapsgrunnlaget i kommunane når det gjeld norsk teiknspråk og opplæringslova, er i ferd med å bli eit strukturelt problem som gjer det vanskeleg å oppfylle dei teiknspråklege rettane til barn og unge. Slike saker har også hamna hos Sivilombodsmannen (Sivilombodsmannen 2017 og 2018, Språkrådet 2020, Forelder 2019a, 2019b og 2020).

Forskningsprosjekt

NTNU arbeider med prosjektet *Språkbruk i det norske døvemiljøet: et dypdykk i norsk tegnspråkøkologi* og har fått tildelt 7,7 millionar kroner av Noregs forskingsråd (Forskningsrådet). Prosjektet varer frå 2019 til 2023 og har som mål å forske på korleis døve brukar norsk teiknspråk, og korleis språkbruken speglar fysiske, sosiale og historiske tilhøve i eit språkmiljø i endring (NTNU 2019).

Høgskulen på Vestlandet har i 2020 vorte tildelt 12 millionar kroner frå Forskningsrådet under kategorien «Prosjekter for vitenskapelig fornyelse» til prosjektet *Signed Language Depiction as an Engine for Promoting Inclusion, Communication, and Translation (DEPICT)*. Målet med dette prosjektet er tredelt: Korleis ein kan fremje inkludering av døve i det norske samfunnet gjennom ei djupare forståing av korleis avbildande strategiar tillèt grunnleggjande kommunikasjon utan eit felles teiknspråk, korleis avbildande strategiar kan betre den kommunikative effektiviteten innanfor eit teiknspråk, og til slutt korleis dei nemnde strategiane kan gje betre språklege og kulturelle løysingar i tolkesituasjonar. Prosjektperioden vil vare frå 2022 til 2025 (Noregs forskingsråd 2021).

Det går også føre seg kunnskapsinnhenting om tilgangen til teiknspråk i Norden. Prosjektet *Kunnskapsoppsummering om nordiske barn og unges tilganger til tegnspråk* har si hovudforankring på Institutt for internasjonale studier og tolkeutdanning ved Oslomet. Prosjektet er finansiert av Språkrådet, det nordiske nettverket for teiknspråk og Oslomet (Språkrådet 2019).

Språklovsproposisjonen (Prop. 108 L (2019–2020)) stadfestar at det manglar dokumentasjon av norsk teiknspråk, og at det derfor skal setjast ned eit utval som skal skrive ein NOU (Noregs offentlege utgreiingar) om norsk teiknspråk. Ein NOU vil vere eit viktig bidrag til å synleggjere den teiknspråklege minoriteten, i tillegg til at han vil gje eit grunnlag for ein god sektorovergripande språkpolitikk på feltet og «eit meir heilskapleg bilete av norsk teiknspråk og behova til språkbrukarane» (Prop. 108 L (2019–2020):77).

Forsking

Dei tre UH-institusjonane som har teiknspråk i sitt tilbod, har sett i gang arbeid med større teiknspråkprosjekt med tilknytte stipendiatar. Totalt i Noreg er det snart åtte ph.d.-stipendiatar knytte til teiknspråk eller teiknspråkrelaterte fag, og det skal lysast ut ei post doc-stilling hausten 2021. Det manglar ei god nasjonal samordning for teiknspråkforsking, teiknspråkformidling og studium i, på og om norsk teiknspråk og dei som brukar teiknspråket.

«På grunn av tidlegare fornorskings- og assimileringsspolitikk har dei nasjonale minoritetsspråka kvensk, romani og romanes fått svekte språkarenaer, og det har også bidrege til svak rekruttering til høgare utdanning.»

Nasjonale minoritetsspråk

Den einaste norske lærestaden som i dag tilbyr studium i kvensk, er Universitet i Tromsø – Noregs arktiske universitet (UiT). UiT tilbyr også kvensk som ein del av lærarutdanninga. Språka romanes og romani manglar den institusjonelle forankringa i høgare utdanning.

I den nye språklova blir det slått fast at norsk teiknspråk er det nasjonale teiknspråket i Noreg (§ 7), at kvensk, romani og romanes er dei nasjonale minoritetsspråka (§ 6), og at alle desse språka som språklege og kulturelle uttrykk er likeverdige med norsk. I lova står det også at offentlege organ har eit ansvar for å verne og fremje desse språka (§ 1). I språklovsproposisjonen (Prop. 108 L (2019–2020)) heiter det at språk treng «konkret og symbolsk institusjonell støtte for å ha gode levevilkår», og at dette også gjeld dei nasjonale minoritetsspråka og norsk teiknspråk (s. 8). Med andre ord blir desse språka ein del av det ansvaret som ligg på universitets- og høgskulesektoren. Skal samfunnet kunne fremje og verne språka og oppfylle kravet om at dei skal vere likeverdige med norsk, må universitets- og høgskulesektoren få ansvaret for forskning og utdanning i desse språka. Det kan vere aktuelt å leggje eit nasjonalt ansvar for fagområda kvensk, romani og romanes på enkeltinstitusjonar, på

lik linje med at Samisk høgskule har «eit spesielt ansvar for det samiske og dei samiskspråklege».

På grunn av tidlegare fornorskings- og assimileringsspolitikk har dei nasjonale minoritetsspråka kvensk, romani og romanes fått svekte språkarenaer, og det har også bidrege til svak rekruttering til høgare utdanning. Det trengst tiltak for å byggje opp og styrkje fagmiljøa for dei ulike språka, dette gjeld særleg oppbygging av fagmiljø for romani og romanes. For kvensk vil ein òg trenge særskilde tiltak for å få rekruttert studentar til høgare utdanning, særleg for å få fleire inn på kvenskstudiet og kvensk lærarutdanning, men òg på andre studium der det er behov for personar med kvenskkompetanse.

Det er stort behov for å etablere stabile forskings- og utdanningseiningar på fagområde der Noreg har internasjonale plikter og allereie eksisterande forvaltningsoppgåver som krev stabile fagmiljø, og som er viktige for samfunnet, men som institusjonane sjølve ikkje prioriterer. Utan ei strukturell endring på feltet høgare utdanning vil ikkje Noreg klare å løyse utfordringar på andre område i samfunnet og dekkje behovet for kvalifisert arbeidskraft med minoritetsspråkkompetanse i skulen eller i helsetenestene. Meir informasjon om dette emnet finst i kapitla «Arbeidsliv» og «Skule og barnehage».

§ 6

Nasjonale minoritetsspråk

Kvensk, romani og romanes er nasjonale minoritetsspråk i Noreg.

Som språklege og kulturelle uttrykk er kvensk, romani og romanes likeverdige med norsk.

KJELDER

Barnehagelova = Lov om barnehager. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-06-17-64> (mai 2021).

Breivik, J. (2007): *Døv identitet i endring. Lokale liv – globale bevegelser.* Oslo: Universitetsforlaget.

Diku (2021a): *Språkstrategiar i høgare utdanning.* Dikus rapportserie 03/2021. Direktoratet for internasjonalisering og kvalitetsutvikling i høgare utdanning. <https://diku.no/rapporter/dikus-rapportserie-03-2021-sprakstrategiar-i-hoegare-utdanning> (mars 2021).

Diku (2021b): *Tilstandsrapport for høyere utdanning 2021.* Dikus rapportserie 07/2021. Direktoratet for internasjonalisering og kvalitetsutvikling i høgare utdanning: <https://diku.no/rapporter/dikus-rapportserie-07-2021-tilstandsrapport-for-hoeyere-utdanning-2021> (mai 2021).

Diku (2021c): *Lærebokutvalget for høyere utdanning.* Direktoratet for internasjonalisering og kvalitetsutvikling i høgare utdanning. <https://diku.no/programmer/laerebokutvalget-for-hoeyere-utdanning> (mars 2021).

Diku (2021d): E-post frå Direktoratet for internasjonalisering og kvalitetsutvikling i høgare utdanning v/Unni Mjelde 16.3.2021.

Etymologiregisteret – Stadnamarkivet. Universitetet i Bergen. <http://inger.uib.no/perl/search/search.cgi?appid=20&tabid=589> (mars 2021).

Ferrara, L.N og A. Nilsson (2017): Describing spatial layouts as an M2 signed language learner. I: *Sign Language & Linguistics* 20(1):1–26. <https://ntnuopen.ntnu.no/ntnu-xmlui/handle/11250/2475890> (mai 2021).

Forelder (2019a): E-post frå anonymisert forelder til Språkrådet 14.6.2019.

Forelder (2019b): E-post frå anonymisert forelder til Språkrådet 16.12.2019.

Forelder (2020): E-post frå anonymisert forelder til Språkrådet 18.12.2020.

Forleggerforeningen (2020): *Bokmarkedet 2019. Forleggerforeningens bransjestatistikk.* Den norske Forleggerforening. https://forleggerforeningen.no/wp-content/uploads/2020/06/Bransjestatistikk_2019_internet-v2.pdf (mars 2021).

Forskrift om rammeplan (2015): *Forskrift om rammeplan for praktisk-pedagogisk utdanning.* <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2015-12-21-1771> (mai 2021).

Gujord, A.H., E.B. Molde, A.K. Olsen og I. Wunderlich (2020): Norsk når du kan, engelsk når du må? I: *Khrono.* <https://khrono.no/norsk-nar-du-kan-engelsk-nar-du-ma/457167> (mars 2021).

Hatlevik, I.K.R. og J.D. Norgård (2001): *Myter og fakta om språk. Pensumlitteratur på grunnnivå i høyere utdanning.* NIFU-rapport 5/2001. <https://nifu.brage.unit.no/nifu-xmlui/handle/11250/273973> (mars 2021).

Humord. Norsk tesaurus for humaniora og samfunnsvitenskap med tilgrensande fagområde. Universitetsbiblioteket, Universitetet i Oslo. <https://www.ub.uio.no/bruk/sok-i-hele-biblioteket/emneord/humord/om-indekseringssamarbeidet.html> (mars 2021).

ILN (2014a): *Protokoll fra instituttstyremøte 1 0. juni 2014.* Institutt for lingvistiske og nordiske studium, Universitetet i Oslo. <https://www.hf.uio.no/iln/om/organisasjon/styret/moter/2013-2016/protokoll-2014/protokoll-10-6-2014.html> (april 2021).

ILN (2014b): *Den forskings- og undervisningsmessige verdien av eit utval samlingsressursar ved ILN. Rapport frå ei arbeidsgruppe nedsett av instituttleiar ved ILN hausten 2014.* Institutt for lingvistiske og nordiske studium, Universitetet i Oslo. https://www.uib.no/sites/w3.uib.no/files/attachments/d-sak-1-2-samlet_samlingsrapport_0.pdf (mars 2021).

Jacobs, R. (1996): Just How Hard Is It to Learn ASL? The Case for ASL as a Truly Foreign Language. In C. Lucas (red.): *Multicultural Aspects of Sociolinguistics in Deaf Communities.* Washington, D.C.: Gallaudet University Press. 183–226.

Kartarkivet. Universitetet i Bergen. <http://inger.uib.no/perl/search/search.cgi?appid=108&tabid=1619> (mars 2021).

Kristiansen, M. (2018): *Kartlegging av språkstrategiske dokument i bruk ved statlige utdanningsinstitusjoner.* Språkrådet. <https://www.sprakradet.no/globalassets/vi-og-vart/rapporter-og-undersokelser/2018/kartlegging-av-sprakpolitikk-ved-norske-hoyskoler.pdf> (mars 2021).

Kristiansen, M. (2020): Parallellspråk og språkpolitikk i UH-sektoren. Status og vyer. Språkrådets skrifter nr. 7. https://www.sprakradet.no/globalassets/vi-og-vart/publikasjoner/sprakradets-skrifter/sprakradets_skrifter_nr7.pdf (mars 2021).

Kulturdepartementet (2020): Statsbudsjettet 2021 – tildelingsbrev til Språkrådet. Kulturdepartementet. https://www.sprakradet.no/globalassets/vi-og-vart/diverse/tildelingsbrev_2021.pdf (mars 2021).

Kunnskapsdepartementet (2015): Kompetanse for kvalitet. Strategi for videreutdanning for lærere og skoleledere frem mot 2025. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/kompetanse-for-kvalitet/id2439181/> (mai 2021).

Kunnskapsdepartementet (2018): Statsbudsjettet for 2019, kap. 260 – Tildelingsbrev for Universitetet i Oslo. Kunnskapsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/contentassets/688a417d0baa4dcb8da2157ac6fd7907/universitetet-i-oslo-11499452.pdf> (mai 2021).

Kunnskapsdepartementet (2019): Tildelingsbrev 2020 for Universitetet i Oslo (UiO). Kunnskapsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/contentassets/7ee6c83853d94c7eb8a86d9270245ca0/tildelingsbrev-2020-for-universitetet-i-oslo-1681791.pdf> (mai 2021).

Kunnskapsdepartementet (2020): Prop. 1 S (2020–2021) for Kunnskapsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-1-s-20202021/id2768541/> (mars 2021).

Matematisk ordliste. Noregs teknisk-naturvitenskaplege universitet, Universitetet i Oslo og Universitetet i Agder. <https://matematikkradet.no/ordliste/> (mai 2021).

Meld. St. 25 (2016–2017): Humaniora i Norge. Kunnskapsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-25-20162017/id2545646/> (mai 2021).

NHH (2019): Språkpolitiske retningslinjer. Noregs handelshøgskule. <https://www.nhh.no/om-nhh/sprakpolitiske-retningslinjer/> (mai 2021).

NMBU (2020): Språkpolitiske retningslinjer ved NMBU. Noregs miljø- og biovitenskaplege universitet. Upublisert.

Nordisk gruppe for parallellspråklighet (2017): More parallel, please! Sprogbrug i internationaliseringsprocesser. Nordisk Gruppe for Parallelsproglighet. <https://www.sprakradet.no/globalassets/sprakarbeid/forskning-og-hogare-utdanning/more-parallel-please-.pdf> (mars 2021).

Nordisk ministerråd (2007): Deklaration om nordisk språkpolitikk. Nordiska ministerrådet. <http://norden.diva-portal.org/smash/get/diva2:700895/FULLTEXT01.pdf> (mars 2021).

Noregs forskingsråd (2020): Indikatorrapporten. Det norske forsknings- og innovasjonssystemet. Statistikk og indikatorer 2020. Noregs forskingsråd. <https://www.forskningsradet.no/contentassets/f6b95e-99d7734631acaafb41dfa5e5b8/indikatorrapporten-2020.pdf> (mars 2021).

Noregs forskingsråd (2021): Signed Language Depiction as an Engine for Promoting Inclusion, Communication, and Translation (DEPICT). Noregs forskingsråd. <https://prosjektbanken.forskningsradet.no/project/FORISS/315864> (mai 2021).

Noregs handelshøgskule, Språkrådet og Universitetet i Bergen (2019): Intensjonsavtale om samarbeid for å etablere ein nasjonal termportal som del av Språksamlingane i Bergen. Upublisert.

NOU 2020: 3 Ny lov om universiteter og høyskoler. Utgreiing levert til Kunnskapsdepartementet 13. februar 2020. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2020-3/id2690294/> (mars 2021).

NTNU (2019): Språkbruk i det norske døvemiljøet: et dypdykk i norsk tegnspråkøkologi. Forskningsprosjekt. Noregs teknisk-naturvitenskaplege universitet. <https://www.ntnu.no/is/norsk-teiknsprakokologi> (april 2021).

NTNU (2020): Erfaringsbasert masterprogram i spesialpedagogikk. Audiopedagogikk. Noregs teknisk-naturvitenskaplege universitet. <https://www.ntnu.no/studier/mprsped/audiopedagogikk/> (mars 2021).

NTNU (2021): Språk og kommunikasjon i profesjoner – om studiet. Noregs teknisk-naturvitenskaplege universitet. <https://www.ntnu.no/studier/mskip/om> (mars 2021).

Opplæringslova = Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61> (mars 2021).

Oppslagsarkivet. Universitetet i Bergen. <http://inger.uib.no/perl/search/search.cgi?appid=93&tabid=1382> (mars 2021).

Oslomet (2020): *Innspill om tegnspråk og tolking i forbindelse med PPU og Tolkeloven fra OsloMet.* Notat til Kunnskapsdepartementet. Upublisert.

Oslomet (2021a): E-post frå Oslomet v/Arnfinn Muruvik Vonen 17.3.2021.

Oslomet (2021b): *Vil du ta masterfordypning i norsk tegnspråk og tegnsprådidaktikk?* Oslomet – storbyuniversitetet. <https://www.oslomet.no/om/nyheiter/masterfordypning-norsk-teiknspraak-og-teiknsprakdidaktikk> (mai 2021).

Oslomet (2021c): *COIL-modul i tegnspråk og døvestudier.* Oslomet – storbyuniversitetet. <https://www.oslomet.no/forskning/forskningsprosjekter/coil-modul-tegnspreek-dovestudier> (april 2021).

Prop. 108 L (2019–2020) = *Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak).* Lov om språk (språklova). Kulturdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-108-l-20192020/id2701451/> (mars 2021).

Realfagstermer. Søk i realfagslitteraturen til universitetsbiblioteka i Oslo og Bergen. Realfagsbiblioteket, Universitetet i Oslo. <https://app.uio.no/ub/emnesok/realvagstermer/search> (mars 2021).

Regjeringa (2019): *Særfinansiering av utsatte humaniorafag. Rapport fra ekspertgruppe.* <https://www.regjeringen.no/contentassets/35082c00870a458caa4d9db56c72dae4/rapport-om-sarfinansiering-av-ut-satte-humaniorafag.pdf> (mars 2021).

Respons Analyse og Språkrådet (2020): *Språk i høyere utdanning.* https://www.sprakradet.no/globalassets/vi-og-vart/rapporter-og-undersokelser/sprakradet_sprak-i-hoyere-utdanning_rapport_210129_mi.pdf (mars 2020).

Revisjonsprosjektet (2021): *Revisjonsprosjektet.* Universitetet i Bergen. <https://www.uib.no/11e/121561/revisjonsprosjektet-bokm%C3%A5sordboka-og-nynorskordboka> (mars 2021).

Sarpebakken, B. og F.S. Steine (2020): *Statistikk fra Doktorgradsregisteret: Doktorgrader i tall.* NIFU Innsikt 12. <https://hdl.handle.net/11250/2689647> (mai 2021).

Schwach, V. og E.S. Mæsel (2013): *Pensum i høyere utdanning – hvilke læremidler brukes? Kartlegging av praksis i utvalgte fag.* NIFU-rapport 29/2013. <https://nifu.brage.unit.no/nifu-xmlui/bitstream/handle/11250/280447/NIFUrapport2013-29.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (mars 2021).

Schwach, V. og M. Elken (2018). *Å snakke fag på et språk andre forstår. Norsk fagspråk i høyere utdanning og arbeidsliv.* NIFU-rapport 20/2018. https://www.sprakradet.no/globalassets/vi-og-vart/rapporter-og-undersokelser/nifu_rapport_2018.pdf (mars 2021).

Sivertsen, G. (2020): *Språk og vitenskapelig publisering.* Fokusartikkel i *Indikatorrapporten 2020.* Noregs forskingsråd. Sjå òg Noregs forskingsråd (2020). <https://www.forskningsradet.no/indikatorrapporten/les-mer/sprak-og-vitenskapelig-publisering/> (mars 2021).

Sivertsen, G., N. Løver, E.S. Mæsel og C. Tømte (2016): *Læremidler og formidling i høyere utdanning. En evaluering av tilskuddsordningen og en vurdering av insentivene.* NIFU-rapport 18/2016. <https://nifu.brage.unit.no/nifu-xmlui/handle/11250/2394382> (mars 2021).

Sivilombodsmannen (2017): *Fylkesmannens behandling i sak om opplæring i og på tegnspråk.* 15.11.2017. <https://www.sivilombudsmannen.no/uttalelser/fylkesmannens-behandling-sak-om-opplering-og-pa-tegnspreek/> (april 2021).

Sivilombodsmannen (2018): *Gjennomføring av opplæring i og på tegnspråk og retten til et godt skolemiljø.* 8.3.2018. <https://www.sivilombudsmannen.no/uttalelser/gjennomforing-av-opplering-i-og-pa-tegnspreek-og-retten-til-et-godt-skolemiljo/> (april 2021).

SNL (2021): *Store norske leksikon. Årsmelding for 2020.* <https://lillenorske.no/arsmelding/2020.pdf> (mars 2021).

Språklova. Sjå Prop. 108 L (2019–2020).

Språkløvsproposisjonen. Sjå Prop. 108 L (2019–2020).

Språkrådet (2017): *Språkstatus 2017. Språkpolitisk tilstandsrapport frå Språkrådet.* <https://www.sprakradet.no/globalassets/vi-og-vart/publikasjoner/sprakstatus/sprakstatus-2017.pdf>. (mars 2021).

Språkrådet (2018): *Vegvisar for språkval i universitets- og høgskulesektoren.* <https://www.sprakradet.no/Sprakarbeid/Forskning-og-hogre-utdanning/vegvisar-for-sprakval-i-universitets-og-hogskulesektoren/> (mars 2021).

Språkrådet (2019): Kontrakt med Oslomet om prosjektet «Kunnskapsoppsummering om nordiske barn og unges tilganger til tegnspråk». Upublisert.

Språkrådet (2020): *Opptak fra Språkdagen 2020 på Det Norske Teatret 3. november 2020.* <https://www.youtube.com/watch?v=UGCA7SoCDtc> (mai 2021).

Språkrådet og Digitaliseringsdirektoratet (2020): *Begrip begrepene! – et innføringskurs i terminologi og begrepsarbeid.* <https://laeringsplattformen.difi.no/kurs/971527404/begrip-begrepene-et-innforingskurs-i-terminologi-og-begrepsarbeid> (mars 2021).

Språkrådets termwiki. <http://www.termwiki.sprakradet.no/> (mars 2021).

Stadnamnarkivet. Universitetet i Bergen. <http://inger.uib.no/perl/search/search.cgi?appid=93&ta-bid=1383> (mars 2021).

Stadnamnlova = Lov om stadnamn. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1990-05-18-11> (mars 2021).

St.meld. nr. 35 (2007–2008): *Mål og mening. Ein heilskapleg norsk språkpolitikk.* Kultur- og kyrkjedepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-35-2007-2008/id519923/> (mars 2021).

Tekord. Emnesøk i den tekniske litteraturen til NTNU. Realfagsbiblioteket, Universitetet i Oslo. <https://app.uio.no/ub/emnesok/tekord/search> (mars 2021).

Termportalen. Språksamlingane, Universitetet i Bergen. <https://term.uib.no/> (mai 2021).

UHR (2004): *Vekt på forskning. Nytt system for dokumentasjon av vitenskapelig publisering. Innstilling fra faglig og teknisk utvalg til UHR.* Universitets- og høgskulerådet. https://npi.nsd.no/dok/Vekt_pa_forskning_2004.pdf (mai 2021).

UHR (2007): *Overordnede språkpolitiske retningslinjer.* Universitets- og høgskulerådet. https://www.uhr.no/_f/p/ib79b8f30-20e6-4042-8341-52274fc83ea3/spraakpolitisk_plattform-19022007.pdf (mars 2021).

UHR (2019): *Helsinki-initiativet om flerspråklighet i formidling av forskning.* Universitets- og høgskulerådet m.fl. <https://www.helsinki-initiative.org/no> (mars 2021).

UiA (2021a): *Oversetting og interkulturell kommunikasjon – engelsk.* Universitetet i Agder. <https://www.uia.no/studier/oversetting-og-interkulturell-kommunikasjon-engelsk> (april 2021).

UiA (2021b): Videomøte med John Olav Bjørnstad, Universitetet i Agder 5.3.2021.

UiB (2017): *Skal forbedre jusstudentenes språk.* Universitetet i Bergen. <https://www.uib.no/jur/104949/skal-forbedre-jusstudentenes-spr%C3%A5k> (februar 2021).

UiB (2020a): *UiB og UiO: Saman om klarspråkarbeid.* Universitetet i Bergen. <https://www.uib.no/jur/132663/uib-og-uio-saman-om-klarspr%C3%A5karbeid> (februar 2021).

UiB (2020b): *Ordkunnskap og norsk ordboksarbeid.* Universitetet i Bergen. <https://www.uib.no/emne/LEX200> (mars 2021).

UiB (2020c): *Nordisk: Språkleg masteremne D.* Universitetet i Bergen. <https://www.uib.no/emne/NOSP316?sem=2021v#block-uib-study-study-exam-info> (mars 2021).

UiB (2021a): *Namnegransking.* Universitetet i Bergen. <https://www.uib.no/ub/114701/namnegransking> (mars 2021).

UiB (2021b): *Norsk Ordbok a-h (NO-AH).* Universitetet i Bergen. <https://www.uib.no/ile/138863/norsk-ordbok-h-no-ah> (mars 2021).

UiB (2021c): E-postkorrespondanse med Universitetet i Bergen v/Peder Gammeltoft 21.1.2021.

UiB (2021d): E-postkorrespondanse med Universitetet i Bergen v/Krister Vasshus 15.3.2021.

UiO (2016): *Klarspråk i juridisk forskning og undervisning.* Universitetet i Oslo. <https://www.jus.uio.no/forskning/prosjekter/klarsprak/> (februar 2021).

UiO (2019): *UiO starter landets første bachelor-program i klart språk.* <https://www.hf.uio.no/studier/aktuelt/aktuelle-saker/2019/uio-starter-norges-forste-bachelorprogram-i-klarsp.html> (mai 2021).

UiO (2020a): *JUS5502 – Lovgivningslære.* Universitetet i Oslo. <https://www.uio.no/studier/emner/jus/jus/JUS5502/> (februar 2021).

UiO (2020b): *JUR1502 – Lovgivningslære.* Universitetet i Oslo. <https://www.uio.no/studier/emner/jus/jus/JUR1502/> (mai 2021).

UiO (2020c): *JUR1502K – Klart lovspråk.* Universitetet i Oslo. <https://www.uio.no/studier/emner/jus/jus/JUR1502K/> (mai 2021).

UiO (2020d): *Jusstudentenes offentlige utredninger (JOU).* Universitetet i Oslo. <https://www.uio.no/studier/emner/jus/jus/JUS5502/JOU-jus5502/> (februar 2021).

UiO (2020e): *SPED4100 – Audiopedagogikk – Hørsel, språk og kommunikasjon.* Universitetet i Oslo. <https://www.uio.no/studier/emner/uv/isp/SPED4100/> (mai 2021).

UiO (2021): Universitetet i Oslo: E-post frå Universitetet i Oslo v/Jon Christian Fløysvik Nordrum 18.3.2021.

Unit (2020): *Leganto pensumlistesystem.* Unit – Direktoratet for IKT og fellestenester i høgare utdanning og forskning. <https://www.unit.no/tjenester/leganto-pensumlistesystem> (mars 2021).

Universitets- og høgskulelova = Lov om universiteter og høyskoler (universitets- og høyskoleloven). <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-04-01-15> (mars 2021).

Vonen, A.M. (2009): Sign Languages and Linguistic Imperialism. I: B. Brock-Utne og G. Garbo (red.): *Language and Power: The Implications of Language for Peace and Development.* Dar es Salaam: Mkuki na Nyota Publishers. 267–273.

Warberg, S.H., J. Brumo og L.A. Fodstad (2021): Fra redaksjonen. I: *Edda* 1:5–7. https://www.idunn.no/edda/2021/01/fra_redaksjonen (mars 2021).

§ 1

Føremål

Føremålet med lova er å styrkje norsk språk, slik at det blir sikra som eit samfunnsberande språk som skal kunne nyttast på alle samfunnsområde og i alle delar av samfunnslivet i Noreg.

(§ 1 første leddet første punktum)

«I den nye språklova får alle dei tradisjonelle språka i Noreg eit vern og ein lovfesta status dei har sakna frå før, og det fleirspråklege norske samfunnet blir endeleg anerkjent av lovverket.»

